

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samspelets konst
– *Sällskapsdjurs eventuella påverkan på
barns sociala lärande & utveckling*

Alejandra Ekberg & Hanna Adielsson

”C-uppsats i kursen LAU370”

Handledare: Pia Nykänen

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: VT09-2611-081

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Samspelets konst – *Sällskapsdjurs eventuella påverkan på barns sociala lärande & utveckling*

Författare: Alejandra Ekberg och Hanna Adielsson

Termin och år: VT 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Pia Nykänen

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: VT09-2611-081

Nyckelord: barn, sällskapsdjur, lärande, autentiska aktiviteter, kommunikation, ansvarstagande, ledarskap, social kompetens och empati.

Vårt huvudsyfte med denna studie är att undersöka hur kontakten med sällskapsdjur kan påverka barn gällande ansvarstagande, ledarskap, kommunikation och empati samt vad forskningen säger om detta. Dessutom är syftet med vår studie att även studera hur föräldrar och/eller vårdnadshavare ser på samspelet mellan barn och sällskapsdjur. Som datainsamlingsmetoder har vi använt oss av kvalitativa intervjuer av barn och en enkätundersökning av föräldrar och/eller vårdnadshavare. Dessutom analyserade vi forskning kring lärande samt forskning kring barn och djurs interaktion. Forskning som vi tagit del av visar att undervisning där man tar hjälp av sällskapsdjur kan vara ett komplement till undervisningen i skolan. Exempelvis kan värdefrågor, dilemman och existentiella frågor om liv och död, miljö, kretslopp och ekosystem etcetera, diskuteras i skolan med utgångspunkt i barns erfarenheter med sällskapsdjur. Vi anser att detta kan vara ett steg närmare det autentiska lärandet. Utifrån resultatet av intervjuerna kan vi konstatera att för de allra flesta barn i vår studie är sällskapsdjur mycket betydelsefulla. Detta illustreras bland annat genom rankning av de viktigaste relationerna, där en de allra flesta nämnde minst ett sällskapsdjur. Vi kan också se en antydning till att barns umgänge med sällskapsdjur kan utveckla barns sociala förmågor. Resultatet från föräldraenkäten visar att en stor majoritet av föräldrar och/eller vårdnadshavare tyckte att sällskapsdjur kan uppfylla en stödjande funktion för barnen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	5
INLEDNING	8
SYFTE	12
Frågeställning	12
Begreppsförklaring	12
LITTERATURGENOMGÅNG.....	15
Forskning kring djurs påverkan på barn.....	15
Djurs betydelse för människan genom historien	16
Motiv för innehav av sällskapsdjur	17
Sällskapsdjurs påverkan på barn	19
Sammanfattning	24
Forskning kring lärande och utveckling	26
Sociokulturellt perspektiv	27
Barns världar	29
Barns behov.....	30
Sammanfattning	32
METOD.....	35
Val av forskningsansats	35
Urval	37
Etisk hänsyn.....	39
Genomförande	42
Barnintervjuer	42
Analys	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Föräldraenkät.....	43
Tillförlitlighet.....	44
Validitet.....	46

RESULTAT	47
Frågeställning	47
Sammanställning av barnintervju	47
Sammanställning av föräldraenkät.....	56
Sammanfattning av resultat: Intervju & Enkät	56
DISKUSSION	56
Förslag till vidare forskning	56
BIBLIOGRAFI	56
BILAGOR	56
Bilaga 1: Tillstånd om medverkan i intervju	56
Bilaga 2: Intervju med barnen	56
Bilaga 3: Föräldraenkäten	56

INLEDNING

Efter tre och ett halvt års studier tar vi snart vår lärarexamen. Vi har båda växt upp med sällskapsdjur och har erfarit positiva effekter av den nära kontakten med sällskapsdjuren. Detta var ett viktigt motiv till att vi valde att skriva om sällskapsdjurs eventuella påverkan på barns sociala lärande och utveckling i vårt examensarbete. Vår uppfattning är dessutom att många föräldrar tycker det är viktigt för barn att träffa sällskapsdjur. Detta vill vi undersöka närmare för att förstå varför det anses viktigt att ha kontakt med sällskapsdjur och vad det skulle kunna tillföra barnen. Genom kvalitativa intervjuer med barn vill vi undersöka hur de uppfattar sig själva i samspelet med sällskapsdjur och vilken roll sällskapsdjuren kan spela i deras liv. För att få en bredare uppfattning om sällskapsdjurs betydelse för barnen har vi även valt att genomföra en enkätundersökning riktad till föräldrar och/eller vårdnadshavare.

Under vår lärarutbildning känner vi båda att vi saknat det perspektiv på lärande där djur inkluderas i barns erfarenhetsvärld. Vi är intresserade av att undersöka om barns umgänge med sällskapsdjur kan leda till att de i större utsträckning utvecklar social kompetens. Dessutom vill vi fokusera på hur barns lärande kan påverkas av sällskapsdjurs närvaro.

Vi har sett att det finns ett vetenskapligt behov av vidare forskning i Sverige inom det område vi valt, eftersom den tillgängliga forskning som vi hittat, mestadels har utförts utanför Sveriges gränser. Den svenska forskning vi stött på har vi framförallt hittat i Manimalisrapporten (2005), vilken är framtagen av en fristående och ideell organisation som heter Manimalis. Deras ”syfte är att öka kännedomen om sällskapsdjurens positiva ekonomiska, psykologiska, fysiologiska och sociala effekt på den enskilda människan och samhället i stort (ibid., s.2)”. Vidare menar ovannämnda rapport att:

Genom att umgås med djur tränas människor att lära sig tyda kroppsspråk och kroppssignaler som de sedan kan ha nytta av i relationen till människor. Studier visar att ungdomar som har mycket kontakt med djur har bättre självförtroende och visar större socialt ansvar än ungdomar som växer upp utan djur. Genom djurs närvaro kan det också vara lättare att klara av livskriser som dödsfall och skilsmässor. Ett djur kan även fungera som ”medlare” mellan de olika medlemmarna i familjen (s.7).

Under våra verksamhetsförlagda praktikperioder har vi erfarit att barn i stor utsträckning har och är intresserade av sällskapsdjur. Därför anser vi att undervisning där man utgår ifrån sällskapsdjur är ett viktigt komplement till undervisningen i skolan. Exempelvis kan värdefrågor, dilemman och existentiella frågor om liv och död, miljö, kretslopp och ekosystem etcetera, diskuteras i skolan med utgångspunkt i barns erfarenheter med sällskapsdjur.

I läroplanen för grundskolan (Utbildningsdepartementet, 1994) [Lpo 94] står det skrivet:

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av ämnen och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld skolan utgör, skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande, där olika kunskapsformer är delar av en helhet.

Vårt huvudsyfte med denna studie är att undersöka hur kontakten med sällskapsdjur kan påverka barn gällande ansvarstagande, ledarskap, kommunikation och empati samt vad

forskningen säger om detta. Dessutom är syftet med vår studie att även studera hur föräldrar och/eller vårdnadshavare ser på samspelet mellan barn och sällskapsdjur. I Lpo 94, står det skrivet att ”skolan skall sträva efter att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen” (Utbildningsdepartementet, 1994).

I detta arbete har vi inspirerats av den sociokulturella teorin om lärande. Enligt Dysthe (2003) är förutsättningen för lärande, utifrån det sociokulturella perspektivet, kommunikation i ett socialt samspel. Silwa Claesson (2002) menar att det sociokulturella perspektivet lägger fokus på hur den omgivande kulturen, kommunikationen och sammanhanget påverkar lärande. Vidare framhåller perspektivet betydelsen av autentiska aktiviteter för att skapa mening i barnens lärande. Användandet av barns erfarenheter av sällskapsdjur i undervisningen anser vi vara ett steg närmare det autentiska lärandet. Som komplement till att belysa vissa faktorer som påverkar barns utveckling och lärande har vi valt att använda oss av teorier som studerar barns olika livsvärldar samt vilka behov hos oss människor som måste tillgodoses för att kunna lära.

SYFTE

Vårt huvudsyfte med denna studie är att undersöka hur kontakten med sällskapsdjur kan påverka barn gällande ansvarstagande, ledarskap, kommunikation och empati samt vad forskningen säger om detta. Dessutom är syftet med vår studie att även studera hur föräldrar och/eller vårdnadshavare ser på samspelet mellan barn och sällskapsdjur.

Frågeställning

- *Hur kan sällskapsdjur påverka barns sociala utveckling och lärande?*

Begreppsförklaring

För att underlätta för läsaren tar vi här nedan upp några begrepp som återkommer i vår studie. Dessa är följande:

Sällskapsdjur
Antropomorfism
Ledarskap
Kommunikation
Social kompetens

Vi ställer oss bakom de definitioner som vi nedan presenterar. Dessa begrepp har vi valt att använda då de knyter an till studiens frågeställning och syfte. Dessutom anser vi att de två sistnämnda begreppen innefattar viktiga faktorer för barns läroprocess.

Sällskapsdjur: För definitionen hänvisar vi till Manimalisrapporten (2005), där det står skrivet att begreppet sällskapsdjur inbegriper följande djur: katter, hundar, hästar, kaniner, hamstrar, marsvin, burfåglar, akvariefiskar, kräldjur och frettar. Yrkeshundar såsom polishundar, ledarhundar och narkotikahundar omfattas också. I begreppet ingår däremot *inte* djur som fötts upp för att användas i djurförsök, och inte heller hästar som tävlar i trav eller galopp. (s.5)

Antropomorfism: Detta kallas det när vi antar att djurens beteenden styrs av motiv liknande människans (National Encyklopedin på Internet, 090513).

Ledarskap: Detta begrepp innebär att ha bestämmande ställning. (Nordsteds, 1999)

Kommunikation: Är en överföring av information mellan människor, djur, växter eller apparater. Människan har ett primärt behov att kommunicera; det utgör en förutsättning för en fullvärdig psykisk, social och kulturell utveckling (National Encyklopedin på Internet, 090523).

Social kompetens: Detta innebär en förmåga att umgås och kommunicera med människor i ens omgivning på ett sätt som befrämjar den sociala samvaron. Hög social kompetens anses värdefull i till exempel skola och arbetsliv. (National Encyklopedin på Internet, 090424)

LITTERATURGENOMGÅNG

I litteraturgenomgången nedan behandlar vi forskning kring djurs påverkan på barn och forskning kring lärande i två huvudavsnitt. Varje avsnitt har delats in i underrubriker, vilka avslutas med en sammanfattning som kopplas till vårt syfte och vår frågeställning.

Forskning kring djurs påverkan på barn

I Sverige är katter och hundar de vanligaste sällskapsdjuren. I Manimalisrapporten (2005) presenteras statistik som visar att det finns omkring 1,6 miljoner katter och vart femte hushåll har hund, antalet uppgår till cirka 950 000 hundar, i Sverige. Melson (2001) hänvisar till en undersökning i USA som visade att 70 % av alla hushåll med barn under sex års ålder har någon form av sällskapsdjur. Vidare skriver hon (ibid.) att motivet som många föräldrar uppger för att skaffa sällskapsdjur är att de anser att det är bra för barn. Under vår studie har vi också stött på samma uppfattning om att sällskapsdjur är viktiga för barn, men frågan är: Är det så och var kommer denna uppfattning ifrån? Kanske måste man gå tillbaka till alla dessa barnfilmer som på ett ypperligt och näst intill romantiskt sätt, skildrat barns relation till djur. Vilka barn har inte fått ta del av Astrid Lindgrens sagor eller filmer som exempelvis Pippi Långstrump och Emil i Lönneberga, som visar barns och djurs umgänge i en positiv framtoning.

Enligt Madsen (1999) kan den skönmålade inställningen till barn och djurs umgänge även härledas till vår uppdelning mellan natur och kultur. Vi uppfattar oss själva genom språkliga begrepp som avgränsar oss från andra folkslag. Begrepp som "naturfolk" och "de ociviliserade" karakteriseras, enligt Madsen (1999), av människor som inte påverkats av industrialismen. Inte så olikt betraktas barn ibland som ursprungliga och opåverkade av den rådande kulturen. De vuxna som blivit "civiliserade" benämns som bildade och skolade. Barnen anses ännu inte kommit dit, men genom utbildning och uppfostran har de möjlighet att utvecklas till "civiliserade" människor. Utifrån detta synsätt som beskrivs, kan barn kännetecknas som obildade, oskolade och naturliga (ibid.). Även djuren kan beskrivas på samma sätt, alltså kan både barn och djur befinna sig på gränsen mellan natur och kultur. Därmed menar Madsen (1999) att djur och barn kommit att representera gemensamma kännetecken och hör ihop.

Djurs betydelse för människan genom historien

För att studera barns förhållande till djur anser vi det viktigt att studera vilket förhållande människan har haft till djuren i ett historiskt perspektiv. Madsen (1999) skriver hur människans relation till djuren har förändrats från en känsla av samhörighet till förtingligande av djuren. Han (ibid.) menar att samlar- och jägarfolkens relation till djur grundade sig på ett synsätt där djur och människor tillhörde ett gemensamt system. Det fanns därmed en samhörighetskänsla med djuren. Efter denna epok kom djuren att användas i hushållssyfte, där de utnyttjades för människans existens, men behandlades med respekt och förståelse. I och med samhällets industrialisering kom djuren att utgöra en ekonomisk och industriell tillgång för människan. Utvecklingen förändrade människans syn på djur som något producerbart vilket gav inkomster och varor efter människans önskningar. Förändringen har

inneburit att människan kommit att förtingliga djuren, där känslan av samhörighet med djuren i viss mån förträngts (ibid.).

Vid sidan av den ekonomiska roll som djur spelar för oss människor, tar Madsen (1999) upp djurs betydelse som viktiga symboler. Djuren har blivit bärare av vad människan ansett som gott och ont och har därmed trätt in i vårt språk, vår mytologi, vår konst och våra sagor. I barnens värld framträder dessa djursymboler bland annat i litteraturen, i tecknade serier och som leksaker. Djuren som symboler finns kvar, men gestaltas dessutom med mänskliga karaktärsdrag. Madsen (1999) fastslår att den förmänskligande synen på djur benämns som antropomorfisk och fördjupar förhållandet mellan människor och djur.

Motiv för innehav av sällskapsdjur

Myers (1998) menar att behovet av att ha djur omkring oss är en medfödd respons där vi naturligt reagerar positivt på djur med stora ögon och runda ansikten. Vidare hänvisar Myers (1998) till en undersökning (Berger, 1980) där forskaren påstår att vi förvandlat våra sällskapsdjur till en spegel av oss själva. Med detta menar Myers (1998) att vi förmänskligar djuren och behandlar dem utifrån det mänskliga perspektivet där människans behov sätts i första rum, antropomorfisk syn. En av alla förklaringar till varför vi människor väljer att skaffa sällskapsdjur är enligt Madsen (1999) att denna handling har en symbolisk funktion. Djuren väljs inte endast på grund av sina djuriska egenskaper utan också vad de representerar för oss människor. De kan exempelvis representera samvaro och kamratskap, värden som människan anser även kan inrymmas i en relation mellan människor. Likt Myers (1998) skriver Madsen (1999) att mänskliga egenskaper projiceras på sällskapsdjuren och människan behandlar dem därefter. Exempelvis som om de kunde skilja mellan gott och ont och känna vad som är rättvist. Dessa egenskaper som människan tillskrivit sällskapsdjuren värderas högt och därmed har ett behov skapats av att omges av sällskapsdjur. Melson (2001) skriver att barn ofta ser sitt sällskapsdjur som en nära vän eller syskon. I hennes (ibid.) studie framgår det att sällskapsdjur ses som familjemedlemmar och att sällskapsdjur ofta av barnen rankas som mer betydelsefulla än deras egna syskon.

Bonas, McNicholas och Collis (2000) visar i en studie att ca hälften av alla hushåll i USA har sällskapsdjur. Detta höga antal av djurinnehav kvarstår trots många potentiella kostnader och eventuella inskränkningar på livssituationen. De flesta positiva aspekter av sällskapsdjursägande som ett socialt förhållande, har fördelar som uppstår genom stöd och samhörighet samt genom att undvika ensamhet. Det finns forskning som visar att relationen sällskapsdjur – människa, speciellt människa och hund, ger upphov till stöd jämförbart med nivån på människa – människa relationer (ibid.).

Madsen (1999) skriver om ytterligare motiv till varför människor skaffar sällskapsdjur och menar bland annat att människans psykologiska behov styr detta beslut. Det kan gälla behov av närhet, ömhet, vänskap och beroende. Utifrån ett socialt perspektiv kan behovet vara styrt av att sällskapsdjuret underlättar möjligheten att ta kontakt med andra människor och på så sätt reducerar känslan av ensamhet. Som nämnts tidigare är relationen till sällskapsdjur mycket lik den relation som människor har till varandra. Madsen (1999) hävdar att diskussioner förs om hur sällskapsdjur används som ett slags substitut för mänsklig kontakt.

Sällskapsdjurs påverkan på barn

Myers (1998) skriver mycket om hur barns interaktion med sällskapsdjur påverkar barns beteende. Hon (ibid.) menar att barn som har mer vana vid att handskas med sällskapsdjur behandlar dem på ett mer respektfullt sätt, dock poängterar hon att det inte måste vara så. Myers (1998) tar upp att barn lär sig att känna sympati i umgänget med sällskapsdjur, men detta förutsätter att barnen handleds så att sällskapsdjuren behandlas utifrån sina behov.

Melson (2001) hävdar att barn i det moderna industrialiserade samhället, sällan får möjlighet att själva bevittna mänsklig födsel eller död eftersom dessa händelser är instängda på institutioner bortom barns unga ögon. Sannolikheten att barn kommer i kontakt med livets början och slut är stor i kontakt med sällskapsdjur. Barn kan därför med utgångspunkt i sällskapsdjuren övas i förståelsen kring liv och död samt att andra varelser, likt de själva, har olika behov. Bortgången av ett sällskapsdjur barnet hållit kärt, kan väcka spirituella frågor och kan vara en väg för att bland annat diskutera känslor och meningen med livet.

I Lpfö 98 påpekas att: ”Verksamheten skall bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och sin omvärld. / ... / Den skall utgå från barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter.” Madsen (1999) skriver att barnets identitetsskapande förutsätter för det första att de kan urskilja sig från andra människor. Han (ibid.) menar att denna avgränsning hjälper barn att se vilka de inte är. I relationen med sällskapsdjur kan barn uppleva denna skillnad markant. För det andra innefattar barns utveckling av identitet att de börjar identifiera sig med andra. Madsen (1999) påstår att barn identifierar sig med sällskapsdjuren och tror att djuren tänker och känner likt de själva. Sällskapsdjuret kan erhålla en roll som jämförelse med en viktig person för barnet. I lekens värld händer det att barn iklär sig rollen som djur. Myers (1998) skriver att påhittad lek där barn låtsas vara djur hjälper dem att få förståelse för andras perspektiv.

I samvaron med sällskapsdjur får barn möjlighet att bestämma innehållet i leken. Madsen (1999) skriver att detta får barn att känna att de behärskar sin omgivning och är till fördel för barnets självförtroende. Dessutom poängterar han (ibid.) att samvaron med sällskapsdjur får barn att erfara hur något levande reagerar på deras handlingar, de får insikt om när de besitter och när de inte har makt över andra. Denna känsla av makt som barn kan få över sällskapsdjur kan sättas i motsats till den lilla makt som barn allmänt har i relationen med vuxna. Om då barnet identifierar ett sällskapsdjur som till exempel en hund, med en betydande vuxengestalt, kan känslan av makt över sällskapsdjuret vara fantastiskt för barnet. Dock skriver Madsen (1999) att det är viktigt att de vuxna inte skaffar sällskapsdjur där barns makt över sällskapsdjuren går till överdrift. Detta kan nämligen leda till att barn inte lär sig samspelets innebörd och relationen mellan barn och sällskapsdjur blir lidande. Melson (2001) skriver att föräldrar har ett stort ansvar för deras barns välbefinnande, men även för deras sällskapsdjurs. Hon (ibid.) påstår att det finns en uppfattning om att exempelvis hundar kan vara en risk för små barns hälsa genom att hundarna kan bli aggressiva eller framkalla allergi hos barnen. Melson (2001) menar att även om säkerhet och hygien givetvis har hög prioritet, är det vuxnas ansvar att uppfostra sina sällskapsdjur likväl som att lära barn hur sällskapsdjur bör behandlas. Melson (2001) hänvisar till flera studier, bland annat en fransk undersökning där två till fem år gamla barn videofilmats i hemmiljö tillsammans med familjens hundar. Filminspelningen visar hur barnen ofta knuffade, slog och drog i hundarna, ett beteende som skulle kunna framkalla aggressivitet hos hundarna som eventuellt skulle kunna skada barnen.

Myers (1998) menar att om barn får möjlighet att lära sig umgås med djur, tränas de i förståelsen av att en annan individ inte alltid tänker och agerar som de själva. På så vis hävdar

hon (ibid.) att barn lättare kan applicera denna insikt på andra barn och senare även vuxna och erhåller då en djupare förståelse för andras känslor. Genom att diskutera djurens reaktioner och relatera till barns egna erfarenheter, lär de sig att förstå och beskriva någon annans känslor och sätta sig in i dess situation. Att hjälpa barn skapa förståelse över hur man tar hand om djur, deras habitat och ekologi kan leda till något mer än endast faktakunskap hos barnen (ibid.). Madsen (1999) för ett liknande resonemang och skriver att i umgänget med sällskapsdjur börjar barnet uppmärksamma något utöver sig själv. Om barnet regelbundet borstar, matar och leker med sällskapsdjuret kan det leda till att barnet får insikt om andra varelsers behov. Kan barnet därutöver lägga sina egna direkta behov åt sidan för att tillgodose sällskapsdjurets behov är detta av stor betydelse även för barnet i relationen med andra människor. Vidare skriver Myers (1998) att det förhållningssätt vi har till djur är kulturellt betingat och varierar därmed i olika kulturer.

Madsen (1999) påpekar att sällskapsdjur kan ge barn en betydelsefull känsla av förbehållslös kärlek, det vill säga kärlek som inte är sammankopplad med villkor och krav. Han (ibid.) menar att barns känsla av osäkerhet har att göra med deras tankar huruvida de kan leva upp till omgivningens villkor. Sällskapsdjuren sätter inte upp villkor och de dömer inte barn om de gör fel, men eftersom sällskapsdjur inte värderar barns handlanden kan de inte heller vägleda barn i etiska och moraliska frågor.

Myers (1998) skriver mycket om icke-verbal kommunikation där barns träning med djur ökar deras förmåga att tyda kroppsspråk och sätta sig in i hur en annan individ kan uttrycka sig utan ord. Hon (ibid.) refererar även till filosofen Maurice Merleau-Ponty, där han påpekar vikten av en ickeverbal grund för kommunikation och att den djuriska kroppen är förberedd att finna mening i världen. Myers (1998) menar att barn är mer öppna för att tyda ickeverbala signaler, som exempelvis kroppsspråk, än en vuxen person. I begynnelsen av barns utveckling har de inte ett fullgott språk, de kan benämnas lingvistiska nybörjare, och blir därför tvungna att även tolka signaler som sänds ut vid all form av kommunikation för att få någon form av förståelse för budskapet. Melson (2001) hävdar att genom förmågan att kunna tolka kroppsspråk utvecklar barnet något som vi benämner social kompetens, konsten att umgås med varandra. Madsen (1999) skriver att begreppet social kompetens även innebär en förmåga att i ansiktsuttryck uppfatta känslor hos de personer som vi omges av. I och med barnens språkliga utveckling skriver Myers (1998) att barn i större utsträckning än vuxna tror att djur ordgrant förstår vad de säger till dem.

Wilson och Turner (1998) menar att för att ett barn ska ha möjlighet att utvecklas behöver de känna sig trygga. De (ibid.) skriver att sällskapsdjur har en lugnande och trygg inverkan på barn i stressade situationer och att detta kan hjälpa barn i utvecklingen av kognitiva och psykologiska processer. Både föräldrar och lärare av unga barn, påpekar hur kontakten med sällskapsdjur ger kärlek och stöd, främjar ansvar och uppfostran samt lär barn uppskatta naturen. Lärare som integrerat levande djur i sina klassrum framhåller även andra fördelar med arbetet med barn tillsammans med sällskapsdjur: barnen får lära sig impulskontroll, utvecklar sina språkkunskaper samt stimuleras i moraliska angelägenheter (Melson, 2001). Sällskapsdjur anses vara en levande demonstration, som synliggör att arter har olika behov, till exempel födoing, sätt att reproducera sig och kommunicera i likhet med och till skillnad från det mänskliga beteendet (ibid.).

Barn som föds i familjer som innehar sällskapsdjur löper betydligt mindre risk att få allergi eller astma än de barn som inte har djur i familjen, detta enligt forskning som nyligen presenterats (Manimalis, 2005). I Storbritannien genomfördes en studie på 146 barn som

visade att de barn som hade djur i hemmet var mer sällan sjuka och hade därmed en högre närvaro i skolan än de utan sällskapsdjur. Vidare presenterar Manimalis (2005), en studie bland 265 barn mellan fem och elva år, att de barn med sällskapsdjur i hemmet visade en jämnare nivå av immunförsvaret. Givetvis måste hänsyn tas till de som lider av pälsdjursallergi. Manimalis (2005) anser att såväl djurägare som allergiska personer måste med gemensamma krafter finna lösningar för att kunna leva tillsammans utan att någon kommer i kläm. Om allergier kan undvikas genom att barn får möjlighet att växa upp med djur är mycket vunnet för barnet i sig, men också för samhällets ekonomi. Manimalis (2005) hänvisar till en australiensisk studie som visade att i jämförelsen mellan människor med och utan djur, gjorde djurägare tio procent färre läkarbesök och tog i mindre utsträckning mediciner mot bland annat besvär med hjärtat, problem med sömnlöshet samt högt blodtryck, än de utan sällskapsdjur. Ett minskat antal läkarbesök och att människor mår bättre, leder till att samhället i stort kan spendera sina resurser där det är bäst behövs.

Sammanfattning

Den litteratur vi tagit del av i vår studie visar att mycket pekar på att sällskapsdjur har en viktig betydelse för barns utveckling. Genom tiden har sällskapsdjur spelat en växlande roll för människan, från att ha varit en nödvändighet för människans existens till egenskapen av en trogen följeslagare som människan håller sig med för nöjes skull. Att undervisningen utgår från barnens egna erfarenheter och intressen tas upp i Lpfö 98 och det är något både Myers (1998) och Melson (2001) påpekar vikten av. Om undervisningen tar avstamp i något barn redan erfarit kan barnen skapa sig en djupare förståelse för det redan kända, men också bana väg för något nytt.

Att hitta sin egen identitet är något som människan strävar emot. För att kunna skapa sin egen identitet krävs det att du ska kunna skilja ut dig själv från andra, men även identifiera dig med dem. På detta sätt kan barn med hjälp av sällskapsdjuren tränas i förståelsen för en annan individ; att kunna ta någon annans perspektiv och förstå dess behov. Eftersom det är så vanligt att många barn har nära och regelbunden kontakt med sällskapsdjur är detta en ypperlig möjlighet att ta tillvara på av oss lärare. De sällskapsdjur barnen har hemma likväl som de eventuella ”klassdjur” som kan tänkas finnas, innehar en möjlighet att användas som utgångspunkt för att lära barn om vad ansvarstagande och empati innebär. Involveringen av sällskapsdjur i barns liv, inom eller utom skolans väggar har en stor potential att konfrontera barns moraliska känslighet och få dem att fundera över deras egen plats som människa i ekosystemet. Både föräldrar och lärare av unga barn påpekar hur kontakten med sällskapsdjur ger kärlek och stöd, främjar ansvar och uppfostran samt lär barn uppskatta naturen (Melson, 2001).

Ny forskning visar att barn som föds i familjer som innehar sällskapsdjur löper betydligt mindre risk att utveckla allergi eller astma än barn som inte har djur i familjen (Manimalis, 2005). Om allergier kan undvikas genom att barn får möjlighet att växa upp med djur är mycket vunnet framförallt för barns egen hälsa och barnets välbefinnande i sig, men också för samhället. Manimalis (2005) hänvisar till en jämförelse, som visade att djurägare gjorde tio procent färre läkarbesök och tog i mindre utsträckning mediciner än människor utan djur. Ett minskat antal läkarbesök och att människor mår bättre leder till att samhället i större utsträckning kan spendera sina resurser där det är nödvändigt.

Ett barn som behärskar konsten att kommunicera, både språkligt och icke verbalt, har större möjlighet att förstå sig själv och andra individer. Genom denna förmåga utvecklar barnet

något som vi benämner social kompetens, konsten att umgås med varandra. I umgänget med sällskapsdjur tränar barn inte bara upp sin förmåga att kommunicera, ta ansvar och känna empati, utan också innebörden av ledarskap. Barn får erfara hur andra varelser reagerar på deras handlingar och insikt om när de besitter och när de inte har makt över andra. Det är dock viktigt att poängtera vikten av handledning så att barn behandlar sällskapsdjur utifrån deras behov och inte går till överdrift i sin maktutövning.

Forskning kring lärande och utveckling

Innan vi börjar gå in på forskning kring barns lärande och utveckling vill vi presentera: Melson (2001) anser att forskningen som finns idag rörande barns utveckling i stor utsträckning är "humanocentrisk" och tar för givet att det endast är mänskliga relationer som har betydelse för barns utveckling.

Vi har i detta examensarbete inspirerats av det sociokulturella perspektivet eftersom vi båda anser att barn utvecklas och lär i en social kontext. Vidare utgår vi från en kunskapssyn där vi menar att barn lär sig bäst genom att de är aktiva och känner sig delaktiga i det som skall läras. Ytterligare ett perspektiv som vi anser knyter an till vårt examensarbete är Urie Bronfenbrenners ekologiska teori som studerar barns olika närmiljöer. Detta val grundar sig på att vi båda ser betydelsen av att ta hänsyn till barns olika livsvärldar och att se dem som en resurs i lärandet för att barn skall känna sig bekräftade och se mening i det som lärs. Bronfenbrenners förespråkar en helhetssyn på barns lärande och utveckling, vilken vi ställer oss bakom.

Slutligen är vi av den åsikten att vissa psykologiska behov måste uppfyllas för att barn skall kunna lära och utvecklas. Den teoribildning inom utvecklingspsykologi som vi refererar till är Maslows behovshierarki.

Sociokulturellt perspektiv

Enligt Dysthe (2003) utgår det sociokulturella perspektivet från en konstruktivistisk syn på lärande. Denna har inneburit en förskjutning från ett fokus på individuella processer angående människans förmåga att ta till sig kunskap till att betrakta lärande som något som konstrueras genom samspel och interaktion. Dysthe (2003) skriver att föregångaren till det sociokulturella perspektivet, Lev Vygotskij, poängterade att utveckling och lärande är tätt sammankopplade ända från barns födsel. De är två processer som är beroende av varandra. Dysthe skriver hur barn, innan de börjar skolan kan ha matematikkunskaper trots att det inte blivit undervisade i matematik. Carlgren (1999) tar upp begreppet "den närmaste utvecklingszonen" som används inom det sociokulturella perspektivet. Begreppet innebär ett tankesätt som lägger vikt vid den potentiella utvecklingsnivån som barnet kan nå med assistans. Barnet imiterar exempelvis handlingar som går utanför dess egen nivå och vid ett annat, för barnet meningsfullt, tillfälle införlivas de nyvunna kunskaperna. Carlgren (1999) exemplifierar denna utveckling och menar att vuxna genom språket ger barnen nya begrepp som barnen sedan gör till sina egna genom att använda dem i nya sammanhang.

Vidare skriver Dysthe (2003) att det sociokulturella perspektivet sätter lärande i relation till en social och kulturell kontext, där samarbete och dialog är förutsättningar för lärande. Genom att samtala, härma, lyssna och samverka med andra, tar det lilla barnet till sig kunskaper och färdigheter samt lär sig vad som är intressant och värdefullt i den omgivande kulturen. Hon (ibid.) skriver hur språket vanligtvis betraktats som en naturlig avbildning av

erfarenheter, men att det sociokulturella perspektivet menar att varje språklig framställning, hållning och värdering placerar människan i en kulturell och historisk tradition. En annan av de centrala aspekter som det sociokulturella perspektivet belyser är att lärande medieras eller förmedlas genom olika sorters stöd och redskap. I sociokulturella termer kallas även dessa redskap för artefakter och de förmedlar kunskap som vi använder dagligen för att vi skall kunna förstå vår omvärld. Språket, böcker, datorn och pennan är exempel på artefakter. Utifrån det sociokulturella perspektivet är språket den mest betydelsefulla artefakten som medierar kunskap till människan. Språket ses inte endast som en artefakt för kommunikation utan är också en viktig komponent för utvecklandet av människans tänkande. Utifrån denna syn på språkets dubbla funktion blir det betydelsefullt för pedagogen att i lärandesituationer reflektera över hur samspelemöjligheterna ser ut för dem som skall lära (ibid.). Carlgren (1999) tar upp att det sociokulturella perspektivet har en inriktning där situerat lärande ses som en viktig grogrund för huruvida lärande skall ske. I denna inriktning tas omgivningen in i det som skall läras ut och skapar så autentiska problemuppgifter som möjligt. Detta kan ses i motsats till undervisning som tar ut uppgifterna ur sitt sammanhang och anpassar dem till skolkulturen. Dysthe (2003) skriver att det finns två uppfattningar om vad som är autentiskt lärande. Hon (ibid.) skriver att vissa menar att autenticitet innebär skapandet av en läromiljö som bäst speglar samhället och andra menar att det är undervisningen som skall utformas med autentiska aktiviteter för att förbereda barn på det livslånga lärandet.

Barns världar

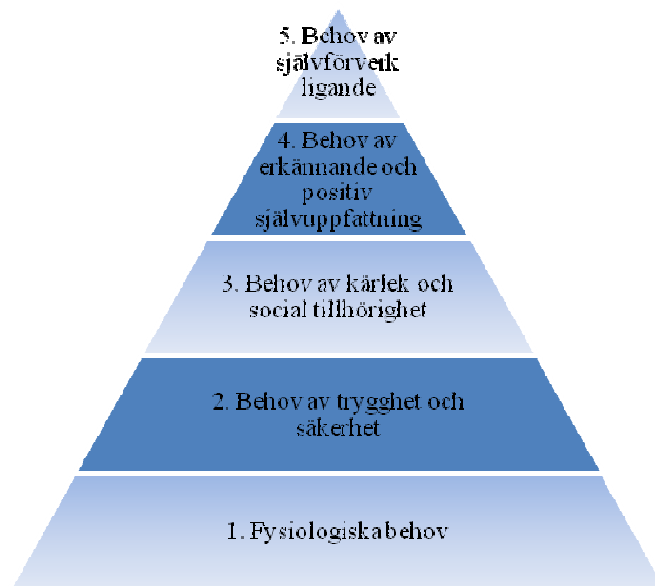
Imsen (2006) beskriver hur Urie Bronfenbrenner är den psykolog som starkast poängterat betydelsen av att barns utveckling måste ses i ett större sammanhang. Uppväxtvillkor, biologiska faktorer och psykologisk utveckling måste beaktas samtidigt inte var och en för sig. För att detta skall vara möjligt menar Bronfenbrenner att ett ekologiskt tillvägagångssätt är betydelsefullt. Där studeras barn i naturliga miljöer som de känner sig hemma i. Därefter blir barnens upplevelser kring dessa miljöer det avstamp som teorier konstrueras utifrån. Vidare menar Bronfenbrenner att barn inte endast tillhör en miljö utan många. Barn pendlar dagligen mellan olika miljöer, vars impulser medföljer in i mötet med andra omgivningar. Bronfenbrenner har utvecklat en ekologisk modell till syfte att synliggöra barns olika livsvärldar, vilka han benämner: mikronivån, mesonivån och exonivån.

Mikronivån består av miljöer som finns närmast individen och som han eller hon ingår i. Det kan vara familjen, skolan och grannskapet. De medlemmar som ingår i dessa miljöer skapar ett nätverk av relationer för barnet. Mesonivån innefattar olika närmiljöer som studeras parallellt och där samspelet mellan miljöerna är av intresse. I denna nivå är forskaren intresserad av att analysera de konsekvenser en situation kan ha på en annan. Som exempel tar Imsen (2006) upp hur pedagogen i ett undervisningstillfälle aldrig riktigt kan veta vad för slags erfarenheter barnen tar med sig in till klassrummet. Förutom att analysera konsekvenserna av en situation, studerar forskaren hur förändringar i en miljö kan leda till förändringar i en annan. När det lilla barnet exempelvis börjar förskolan kan familjens ekonomiska villkor förändras genom att båda föräldrarna kan förvärvsarbeta och familjen få till exempel råd att köpa större bostad (ibid.). Exonivån är den nivå som barn minst är inblandat i, men som det i allra högsta grad påverkas av. Det kan till exempel gälla kommuners olika ekonomiska satsningar på barn- och ungdomsverksamhet. Wilson och Turner (1998) använder sig av Bronfenbrenners teori och studerar hur relationen mellan barn och djur i olika närmiljöer (mikronivåer) samspekar och tillsammans bildar en enhet (mesonivån). De (ibid.) menar att sällskapsdjurs betydelse för barn i hemmiljön kan påverka hur de fungerar i skolan eller i kamratrelationer. Dessutom argumenterar

Bronfenbrenner att barn utvecklas optimalt när exempelvis hemmets och skolans värderingar koordineras.

Barns behov

Imsen (2006) skriver hur Maslows behovshieraki är den behovsteori som fått starkast fäste

inom den pedagogiska världen. Maslow menar att beteenden inte kan isoleras och tolkas enskilt utan måste ses i ett större sammanhang, en helhet. Enligt modellen av behovshierarkin till vänster (Imsen, 2006, s. 468), visar Maslow att de fysiologiska behoven måste tillgodoses för att de andra behoven skall kunna uppnås.

I den andra nivån angående trygghet, resonerar Maslow om betydelsen av stabilitet i tillvaron som kan leda till förutsägbarhet och att det alltid finns någon där för en.

På tredje plats i behovshierarkin kommer de behov som rör social tillhörighet och behov av kärlek. Enligt Imsen (2006) anser Maslow att människan är en social varelse vilket är hans motiv för detta behov. Kärlek är ett mycket grundläggande behov och innebär en känsla av samhörighet som kan finnas i alla åldrar. I första hand är det hemmet och familjen som konstruerar den sociala kontexten för det lilla barnet. Därefter vidgas det personliga nätverket med stigande ålder för att tillfredsställa behovet av social tillhörighet.

Maslow anser att människan har behov av att känna sig erkänd och uppskattad av andra för att känna sig dugglig. En positiv självuppfattning kan leda till att man känner att man kan behärska något. Detta kan uppnås genom att få bekräftelse av sin omgivning.

Den femte och sista nivån i Maslows behovspyramid beskriver behovet av självförverkligande som innebär att kunna, eller ha möjligheten, att sätta upp och sträva emot långsiktiga mål.

Sammanfattning

I detta avsnitt har vi behandlat det sociokulturella perspektivet kring lärande, Bronfenbrenners ekologiska teori om barns livsvärldar samt Maslows teori om vilka behov vi människor har. Det gemensamma budskapet som de olika teorierna förmedlar är att barns lärande och utveckling aldrig kan studeras var för sig, utan hänsyn måste tas till många och varierade faktorer. Uppväxtmiljö, barns erfarenheter, lärandesituation, språklig förmåga, socialt samspel och psykologiska behov utgör alla viktiga faktorer som påverkar barns utveckling och lärande.

Det sociokulturella perspektivet fokuserar på hur lärande och utveckling är två element som samspelar. Barnet utvecklas genom lärande och lärande är beroende av barnets utveckling. Enligt Dysthe (2003) poängterar det sociokulturella perspektivet att lärande måste ses i relation till en social och kulturell kontext där dialog och samarbete är viktiga komponenter för lärande. Hon (ibid.) skriver vidare hur barnet genom att samtala och härma de vuxna tar del av nya kunskaper och färdigheter. Kanske är det just det som skett för många skolnybörjare. De har i olika miljöer mött skriftspråksvärlden genom skyltar, dialog, godnattsagan, bläddrat i dagstidningen och därmed fått erfarenheter av skriftspråket som de tar med sig in i skolan. Inom det sociokulturella perspektivet betonas betydelsen av autentiska aktiviteter för att barnen skall förberedas inför verkligheten utanför skolan och det livslånga lärandet.

Det andra perspektiv som vi tar upp är Bronfenbrenners ekologiska teori som visar hur barn hör till olika livsvärldar som de pendlar emellan. Mikronivån är den livsvärld som ligger närmast barnet, vilket består av personer som barnet har en direkt relation med och utgör därmed ett socialt nätverk för barnet. Mesonivån är alla mikronivåer tillsammans, som barnet ingår i och som påverkar dem direkt eller indirekt. Imsen (2006) tar upp hur förändringar i föräldrarnas livssituation kan leda till förbättrad ekonomi för familjen och på så sätt höjning av familjens levnadsstandard. Wilson och Turner (1998) menar att relationen mellan barn och djur kan räknas in i mikronivåerna i Bronfenbrenners teori och därmed studera barns utveckling.

Angående behov som människan har, tar vi upp Maslows behovsteori. Behov av trygghet, kärlek, erkännande och självförverkligande är några av de behov som tas upp. Maslow uppger bland annat att kärlek är ett grundläggande behov för oss människor. Känslan av att känna kärlek innebär enligt Maslow samhörighet, vilket kan infinna sig i alla åldrar. För barn kan detta behov uttrycka sig i önskan att bli bekräftad och känna sig älskad. Enligt den litteratur som vi tagit del av angående sällskapsdjurs påverkan på barn påvisas hur sällskapsdjur kan tillfredsställa några av dessa behov och utgör viktiga faktorer för barns utveckling.

METOD

I det första skedet av vårt arbete letade vi upp relevant litteratur för vårt ämnesval. Snart insåg vi att den svenska forskningen, där barns lärande kopplas till deras kontakt med sällskapsdjur, är begränsad. Därför har vi främst använt oss av internationella forskningsresultat. Dessutom har vi använt oss av litteratur som tar upp teorier om lärande och viktiga begrepp som berör vårt valda ämne. Efter att ha tagit del av studier kring barns umgänge med djur fick vi många idéer till vilka intervju- och enkätfrågor som skulle kunna vara relevanta till vår frågeställning och syfte. Vi har dessutom kontrollerat intervju- och enkätfrågorna gentemot de begrepp som vi ansåg viktiga för vår studie, som exempelvis social kompetens, empati, ansvarstagande och ledarskap.

Val av forskningsansats

De olika datainsamlingsmetoder som använts i den forskning som vi studerat, har framförallt varit en kombination av observationer samt kvalitativa intervjuer. Fördelen som vi ser med att både göra observation och intervju är att forskaren kan jämföra vad barnen har svarat med hur de handlar i den faktiska situationen. En risk kan dock vara om forskaren endast använder sig av observation som datainsamlingsmetod att tolkningen kan bli för subjektiv eftersom den grundar sig på observatörens tidigare erfarenheter. Detta tar Johansson och Svedner (2006) upp, då de menar att för att få ett bredare underlag bör flera olika insamlingsmetoder användas i studien.

I detta arbete har vi i första hand valt att använda oss av den kvalitativa intervjumetoden som syftar till att ge så djupgående information som möjligt (Johansson & Svedner 2006). Stukat (2005) menar att metoden även kännetecknas av att den är anpassningsbar genom omformulering av frågor och med utgångspunkt i de svar man får av den intervjuade kan följdfrågor skapas. Att använda intervju som undersökningsmetod anser Doverborg och Pramling Samuelsson (2000) vara en viktig del för att djupare förstå barns tankevärld.

Som ett komplement till den kvalitativa intervjun (bilaga 2) har vi valt att även använda oss av en enkät med frågor till föräldrarna (bilaga 3). Detta för att få en klarare uppfattning och ett ytterligare perspektiv på sällskapsdjurs betydelse för barn. Stukat (2005) beskriver två olika sorters enkätmetoder där den ena kallas för det ostrukturerade frågeformuläret, som innehåller öppna frågor som skall besvaras skriftligen. Den andra enkätmetoden som beskrivs är det strukturerade frågeformuläret, där svarsalternativen redan är formulerade. Vid bearbetningen av enkäten för vår undersökning valde vi beroende på enkätfrågornas formuleringar att använda oss av både ostrukturerade och strukturerade frågor. Förälder och/eller vårdnadshavare fick därför i denna undersökning både svara på frågor där de ombads skriva ner sina svar så detaljerat som möjligt, men också frågor där de endast behövde kryssa i ett svarsalternativ. I samband med enkätframställningen författade vi ett missiv där vi informerade om syftet med vår undersökning, vilket universitet vi tillhör samt att vi försäkrade deltagarnas anonymitet. Enligt Stukat (2005) är ett missivbrev ett informationsblad som bör bifogas till enkätundersökningen, där enkäten bland annat skall inledas med information om studiens syfte, anonymitet för de medverkande och vilka som står bakom undersökningen. Under framställningen av enkätfrågorna tog vi hjälp av den

obligatoriska litteraturen (Stukát, 2005; Johansson och Svedner, 2006). Författarna poängterar betydelsen av att låta utkastet på frågorna granskas noga för att undvika missförstånd av frågorna. Detta lät vi göra genom att både handledare och två andra personer läste igenom enkätundersökningen och gav respons.

Angående observation ansåg vi att denna metod inte var relevant för vår undersökning då flertalet av barnen i de två klasser som vi genomförde intervjuerna i har sällskapsdjur i hemmet. Av detta skäl skulle observation av den sociala interaktionen mellan barn med och utan sällskapsdjur vara svår att jämföra. Ett annat skäl till att inte använda observation är att i de skolor som vi utförde vår undersökning används inte sällskapsdjur i undervisningen. Därmed fanns inga situationer där barn samspelar med sällskapsdjur i skolmiljön som vi kunde ha observerat. Vi såg även att tiden var knapp, vilket var ytterligare ett motiv till att inte välja denna metod.

Urval

Eftersom vi tidigare terminer utfört vår verksamhetsförlagda utbildning på olika skolor, ansåg vi det lämpligt att utföra intervjuer på just de två skolorna. Båda skolorna ligger i en mindre tätort i södra Bohuslän och har elever i årskurserna förskoleklass till och med sjätte respektive sjunde klass. I startfasen av vår studie bestämde vi i samråd med vår handledare att tio barn skulle intervjuas, fem barn från var och en av de två skolor vi valt. Som stöd för vårt val av intervjupersoner hänvisar vi till Stukát (2005) som menar att om tiden är för knapp är det lämpligt att välja ut en representativ del av en hel grupp. Med detta i åtanke inför urvalet av intervjupersoner till vår undersökning försökte vi välja en så representativ grupp som möjligt. Vi valde att utse fem flickor och lika många pojkar för våra intervjuer. Förutsättningen för att barnen tillfrågades om de ville medverka i intervjun var att de hade regelbunden kontakt med sällskapsdjur. Vi kände barnen i klasserna någorlunda väl eftersom vi tidigare träffat dem under tidigare praktikperioder. Detta ansåg vi vara till vår fördel, då vi hoppades att barnen på så sätt skulle känna sig tryggare under själva intervjutillfällena. Enligt Doverborg och Pramling Samuelsson (2000) är det en stor fördel att barnintervjuer görs där intervjuaren redan är en känd person för barnen, för att ingiva förtroende, så att barnet vågar dela med sig av sina tankar.

Efter att vi tagit kontakt med de båda skolorna bestämde vi oss för att undersökningen skulle rikta in sig på barn mellan sju och nio år. Barnen tillfrågades under ett besök, på respektive skola, om de hade sällskapsdjur hemma eller träffade något sällskapsdjur ofta utanför hemmet. Många barn har inte sällskapsdjur i hemmet på grund av olika omständigheter, men träffar ändå för dem betydelsefulla sällskapsdjur kontinuerligt, exempelvis hos släktingar, i stallet eller hos kompisar.

För att få genomföra intervjuerna med barnen var vi först tvungna att få förälder och/eller vårdnadshavares tillstånd om detta. Vi författade ett brev till föräldrarna (bilaga 1) där vi informerade om vår studies syfte och förfrågan om tillstånd att intervjua deras barn. I detta brev var vi tydliga med att informera om att barnen skulle vara anonyma i det färdiga examensarbetet och att det endast var deras åsikter och tankar som vi var intresserade av. Till att börja med valde vi att intervjua fem elever på den första skolan. Varje intervju spelades in för att vi under ett senare tillfälle skulle kunna analysera vad som kom fram under intervjuerna. Dock var ljudkvaliteten på en av intervjuerna så låg, att vi bestämde oss för att

genomföra intervjuer med sex barn på den andra skolan för att vi skulle få det material av tio intervjuer, som vi bestämt oss för.

Eftersom föräldraenkäten endast ska ses som ett komplement till intervjuundersökningen, var kriteriet för deltagande att föräldrar och/eller vårdnadshavare hade sällskapsdjur i hemmet eller att deras barn hade regelbunden kontakt med sällskapsdjur utanför hemmet. Föräldrar från båda skolorna medverkade.

Etisk hänsyn

Eftersom denna studie har varit inriktad på att ta del av minderåriga barns tankar, uppfattningar och funderingar genom kvalitativa intervjuer är den etiska aspekten mycket viktig att ta hänsyn till. Även under enkätframställningen, som var riktad till vårdnadshavare, stötte vi på funderingar som rörde etiska dilemman. Därför använde vi oss av de forskningsetiska principerna som upprättas av Vetenskapsrådet (2002).

De huvudsakliga principerna är enligt Vetenskapsrådet (2002):

Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet och Nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren har skyldighet att informera alla de parter som berörs av studien om studiens syfte och att de som deltar gör det frivilligt. Dessutom skall information ges om att deltagarna när som helst kan avstå från att medverka. Angående materialet som samlas in under studien skall information ges om vad materialet kommer att användas till. Efter bearbetning av intervjufrågorna skrev vi ihop ett informations- och samtyckesformulär (bilaga 1). Där presenterade vi kort oss själva och vad undersökningen syftade till. Föräldrarna fick i detta formulär skriva på om deras barn fick intervjuas eller inte. Vi skrev också tydligt att de intervjuade barnen skulle vara anonyma i vårt examensarbete. När det gällde enkäten som var till föräldrarna utarbetade vi ett missivbrev (Stukát, 2005), där vi åter igen informerade om studiens syfte, vilket universitet vi tillhörde, samt garanterade även deras anonymitet i vårt examensarbete (bilaga 3).

Samtyckeskravet innebär i praktiken för forskaren att han eller hon måste inhämta samtycke för om deltagarna vill och får medverka i undersökningen. Deltagarna har nämligen enligt denna princip rätt att bestämma över sin medverkan i undersökningen. Angående minderåriga måste vårdnadshavare kontaktas. Detta gjorde vi genom det skrivna informations- och samtyckesformuläret (bilaga 1) och huvudparten av barnen fick lov att medverka i undersökningen. En annan regel som innefattar samtyckeskravet är att deltagaren har rätt om denne vill, avbryta den pågående intervjun. Alla barn som deltog i vår undersökning fullföljde intervjuerna och vi var noga med att förmedla till barnen att vi var måna om deras trygghet. Dessutom gav den kvalitativa intervjumetoden oss friheten att släppa eller omformulera en fråga, om den upplevdes svår för barnet att svara på och återgå till den när det kändes passande. På detta sätt ville vi motverka att intervjun skulle kännas pressande för barnet.

Konfidentialitetskravet innebär bland annat att intervjupersonernas privata uppgifter behandlas med stor försiktighet. I den färdiga rapporten skall en utomstående inte kunna identifiera de personer som deltagit i undersökningen. I vår undersökning informerades vårdnadshavare om att både föräldrar och barn var anonyma i det färdiga examensarbetet.

Därför uppger vi inga namn i resultatet och allt material har behandlats med aktsamhet. Slutligen har vi valt att inte benämna kommunernas eller skolornas namn för att ytterligare tillförsäkra anonymitet för alla deltagare i undersökningen.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet endast får användas för ett vetenskapligt ändamål. Vi har inte för avsikt att använda det insamlade materialet i något annat syfte än till vårt examensarbete.

Genomförande

Barnintervjuer

Efter att ha färdigställt frågorna till intervjuerna tog vi kontakt med respektive skola för att planera in lämpliga dagar för intervjuer. Dessutom gjorde vi som Johansson & Svedner (2006) föreslår, nämligen en förintervju med ett barn. Detta för att försäkra oss om att frågorna var förståeliga. Svaren som förintervjun gav oss bekräftade att intervjufrågorna speglade vårt syfte med denna studie. Inga redigeringar gjordes på intervjufrågorna. Följande vecka besökte vi den ena skolan och nästkommande vecka den andra.

Vi var noga med att välja ut en lugn plats där vi kunde samtala ostört med barnen. Detta påpekar Doverborg och Pramling Samuelsson (2000) är av stor betydelse för att barnen inte ska bli distraherade. Under intervjuerna använde vi oss av elektronisk inspelningsutrustning för att vid ett senare tillfälle kunna analysera intervjumaterialet. Tanken med att spela in var att bättre kunna koncentrera sig på att anpassa samtalet, men också lättare att observera barnens kroppsspråk. I den begynnande planeringen av intervjuundersökningen, bestämde vi oss för att båda skulle närvara vid intervjuerna. Detta för att erhålla en så utförlig observation som möjligt och ställa fler följdfrågor. Tyvärr kunde vi endast genomföra intervjuerna tillsammans på den första skolan på grund av sjukdom. Varje barn intervjuades enskilt och tiden för varje intervjutillfälle varierade från en kvart till en halvtimme.

Vi inledde varje intervju med att noggrant presentera oss själva och bakgrunden till intervjun. Enligt Doverborg och Pramling Samuelsson (2000) är det viktigt att förklara för barnen vad intervjun syftar till. Eftersom vi var medvetna om att vissa begrepp kunde uppfattas abstrakta för barnen var vi förberedda på att kunna förtydliga dessa. Begreppet sällskapsdjur definierade vi enligt Manimalisrapporten (2005) där alla djur som inkluderas nämndes (bilaga 2). Barnen upplystes om att de fick lyssna på inspelningen av intervjun och ställa frågor om de inte förstod vad vi menade. De barn som deltog i våra intervjuer var avslappnade och villiga att svara på våra frågor. Ibland kunde vi märka att vissa frågor var svåra för barnen att svara på, då de försökte ge oss de svar som de trodde att vi förväntade oss av dem. Detta är ett dilemma som Johansson och Svedner (2000) resonerar kring och benämner förväntningseffekt som även den mycket erfarna intervjuaren kan stöta på. Under samtalets gång försökte vi vara medvetna om hur vi uttryckte oss och undvek att värdera barnens svar.

Föräldraenkät

Med utgångspunkt i intervjufrågorna till barnen omformulerade och anpassade vi frågorna till föräldraenkäten. Några frågor lades till, där ibland rörande åsikter om hur deras barn utvecklats socialt sedan de skaffat sällskapsdjur. Denna fråga ställdes för att åter igen knyta an till vårt examensarbets frågeställning och syfte. En annan fråga som vi ställde till

föräldrarna var om de ansåg att skolan borde använda sällskapsdjur i verksamheten och på vilket sätt i så fall. Enkäten delades ut via barnen till föräldrar/vårdnadshavare vars barn regelbundet umgås med sällskapsdjur. Vi valde att tillfråga tolv föräldrar/vårdnadshavare för att få ett större resultat och att inte riskera ett allt för stort bortfall av deltagare. Som försättsblad till enkätundersökningen, till föräldrar/vårdnadshavare, skrev vi ett missiv (bilaga 3), där vi var noga med att definiera begreppet sällskapsdjur för att undvika missförstånd. I samråd med vår handledare bestämde vi att en vecka var rimlig tid för att lämna in enkäten. Därför uppgav vi datum för senaste inlämningsdag i missivbrevet. Innan enkäterna delades ut lät vi dem noga granskas, detta i syfte att kontrollera frågornas utformning. Efter en vecka hade vi fått in de tolv ifyllda enkäter som vi lämnat ut. Dessa analyserades och sammanställdes för att lättare överskådas. Vi försökte dela in resultatet i kategorier utifrån vårt syfte och frågeställningar.

Tillförlitlighet

Eftersom vi valt att intervjua barn som vi tidigare skapat relationer med under utförda verksamhetsförlagda praktikperioder, anser vi att tillförlitligheten kan ha påverkats positivt. Intervjudeltagarna som deltog i vår undersökning var intresserade av vårt ämne och ville gärna svara på våra frågor. Dock upplevde vi vid några tillfällen att barnen gav oss de svar som de trodde att vi ville ha. Johansson och Svedner (2000) benämner detta fenomen förväntningseffekt som även en van intervjuare kan råka ut för.

Med utgångspunkt i de rekommendationer som Doverborg & Pramling Samuelsson (2000) tar upp angående barnintervjuer, försökte vi förbereda oss väl för att få ut så mycket som möjligt av intervjuerna med barnen. Innan vi påbörjade intervjuundersökningen i de utvalda klasserna, genomförde vi en testintervju. Syftet med denna intervju var att försäkra oss om frågornas förståelighet och att få en träning i den faktiska intervjusituationen.

Johansson och Svedner (2000) skriver att brister i tillförlitligheten bland annat kan orsakas av att alla deltagare inte blivit intervjuade av samma person. I vår undersökning hade vi planerat att genomföra samtliga intervjuer tillsammans, men på grund av sjukdom var båda närvarande endast vid intervjuerna på den ena skolan. Idén med att vara två intervjuare var att vi skulle komplettera varandra för att ställa fler följdfrågor samt utförligare observera barnens kroppsspråk. Tillförlitligheten hade eventuellt varit högre om båda närvarat vid alla intervjutillfällen.

För att få en djupare förståelse i vårt valda ämne, bestämde vi att utöver barnintervjuer genomföra en enkätundersökning riktad till föräldrar och/eller vårdnadshavare. Detta ytterligare perspektiv menar vi kan öka tillförlitligheten på vår undersökning. Föräldraenkätens frågeutformning försökte vi göra så objektiv som möjligt och lät den även granskas innan den skickades ut till föräldrar och/eller vårdnadshavare. Ändå besvarades inte vissa frågor, utan deltagaren svarade på något helt annat än vad frågan syftade till eller utlämnade svar. Vi är medvetna om att feltolkningar av frågor kan göras av deltagare, men även av bedömare. (Stukát, 2005).

För att få en högre tillförlitlighet i vår studie hade det varit önskvärt att använda ytterligare en undersökningsmetod, framför allt observation. Genom observationer av barn i situationer då de interagerar med sällskapsdjur hade vi kunnat iaktta verkligheten, inte endast ta del av barns och föräldrar och/eller vårdnadshavares utsagor.

Vi har varit mycket noggranna med redovisningen av resultatet av våra undersökningar för att presentera det så objektivt som möjligt och förhoppningsvis leder detta till högre tillförlitlighet.

Validitet

Vi valde att använda oss av intervjuer och enkätundersökning som mätinstrument för att försöka få insikt kring hur barn uppfattar sig själva i samspelet med sällskapsdjur och vilken roll sällskapsdjuren kan spela i deras liv. Vid utformningen av frågor till både intervju- och enkätundersökning, var vi noga med att återknyta till vår frågeställning och syfte. Resultatet från våra intervju- och enkätfrågor har sammanställts och analyserats. Vi anser att våra mätmetoder samverkar och har gett oss en tydligare bild av sällskapsdjurs eventuella påverkan på barn.

Utifrån den representativa grupp av barn vi valt att intervjua, kan vi göra generaliseringar bland de barn som har sällskapsdjur i de två klasserna. På grund av studiens begränsade omfattning, kan vi inte dra några generella slutsatser av det resultat som framkommit i vår undersökning då vår urvalsgrupp inte kan representera alla barn.

RESULTAT

För att återknyta resultatet till vår frågeställning, väljer vi att presentera dem återigen här nedan.

Frågeställning

○ *Hur kan sällskapsdjur påverka barns sociala utveckling och lärande?*

Vi har valt att dela in resultatsammanställningen i två huvuddelar där vi först presenterar resultatet av barnintervjuerna och sedan resultatet av föräldraenkäterna. Barnintervju- och enkätfrågornas resultat redovisas både i diagram och följs av närmare beskrivning i text och tabeller.

I barnintervjuerna deltog tio barn och i enkätundersökningen för föräldrar och/eller vårdnadshavare medverkade tolv deltagare. Sammanställningen av resultatet presenterar endast de deltagare som svarat på respektive fråga och de som ej svarat räknas som bortfall, vilka redovisas i samband med varje fråga.

Sammanställning av barnintervju

Här nedan presenterar vi resultatet av frågorna som vi ställde till de tio barn som deltog i vår studie. Alla utom ett barn hade sällskapsdjur i hemmet. Det barn som inte hade sällskapsdjur hemma red på ridskola en gång per vecka och hade även regelbunden kontakt med hundar.

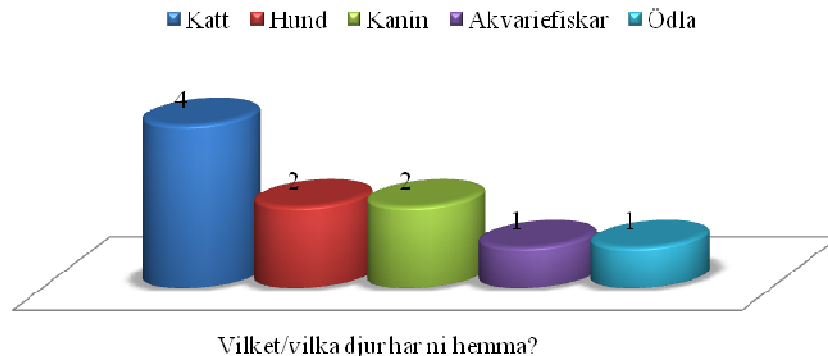
Vi har valt att illustrera vissa frågor med hjälp av diagram och andra genom att beskriva i text tillsammans med lämpliga tabeller det resultat som framkom i intervjuerna. I denna sammanställning har vi försökt kategorisera frågor efter lämpligaste tillhörighet, alltså kommer vi inte gå igenom fråga för fråga i strikt ordning som de stod i intervjuformuläret. Några frågor har vi inte tagit med i redovisningen då vi anser att de inte stämmer överens med vår studies syfte och frågeställning, bortfall redovisas vid respektive fråga.

För att underlätta förståelsen för barnen av ordet sällskapsdjur, valde vi att ge exempel på de djur som vi räknar in i begreppet enligt Manimalis (2005) definition. Vid frågeställningarna i själva intervjun använde vi ordet djur eller namn på barnens sällskapsdjur istället för begreppet sällskapsdjur.

Bara katter & hundar?

Vilka sällskapsdjur var vanligast bland de intervjuade barnen? Vissa barn hade flera sällskapsdjur av samma art, men vi har valt att presentera hur många av barnen som hade en speciell sorts sällskapsdjur och inte hur många stycken.

För att ta reda på om barnen träffade andra eller fler sällskapsdjur än de som fanns i hemmet ställde vi frågan: **Träffar du något djur när du inte är hemma?** Resultatet presenteras i följande tabell:

Ja	9
Nej	1

Följdfrågan var: **Vilka djur träffar du?** Utfallet blev:

Hund	6
Katt	3
Häst	3
Sköldpadda	1
Marsvin	1

Alla utom ett barn träffar sällskapsdjur utanför hemmet och hund är enligt resultatet det vanligaste sällskapsdjur som barnen i vår undersökning träffar, därefter kommer katt och häst.

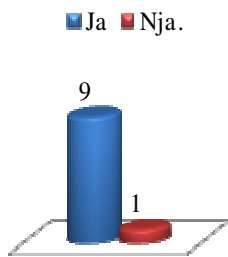
Fråga: **Berätta vad du brukar göra med djuret/djuren.** Som komplettering till denna fråga sa vi till barnen att de både skulle tänka på de djur som de hade hemma eller träffade regelbundet någon annanstans. Svaren blev:

Kela/gosa/klappa	8
Leka	5
Ta ut från bur	4
Sköta	1

Resultatet pekar på att flertalet barn beskrev att de brukar ägna sig åt aktiviteter för att visa ömhet gentemot sällskapsdjuren. Det visade sig alltså att barnen i första hand inte berättade om vilka sysslor som rör sällskapsdjurens grundläggande fysiologiska behov, som mata, ge vatten eller motion.

När de viftar på svansen...

Fråga: **Tror du att djur kan ha känslor?**

Tror du att djur kan ha känslor?

Alla utom ett barn var överens om att sällskapsdjur kan ha känslor. För de barn som inte förstod innebörden i ordet *känslor* förklarade vi genom att ge exempel på vad känslor kan vara, exempelvis att vara glad, ledsen eller arg.

För att få en förståelse för hur barnen kunde se att sällskapsdjur kan ha känslor bad vi vart och ett av de intervjuade barnen att beskriva hur de kan se om sällskapsdjur är ledsna, glada eller arga. Några av svaren vi fick som beskrivning följer här:

Om ledsna djur:

- När de är ledsna så brukar de hoppa upp i knät.
- Öronen är nere och då vet man att de är ledsna.
- Den är inte som den brukar vara, kanske är stilla, kanske inte är lika vaksam, öronen håller sig i samma stadium hela tiden eller den ser inte glad ut på ögonen.
- Hundens svans hänger nere när den är lite ledsen.

Om glada djur:

- Den buffar den på en, den vill ha uppmärksamhet. En hund hoppar upp och rör på svansen.
- Hund viftar på svansen, den kanske vill gå nära.
- Hundar hoppar och skäller, de ser glada ut, svansen är uppe.
- När de viftar på svansen, hoppar på en och slickar vet man att de är glada.
- Den är väldigt springig.

Om arga djur:

- Om man går förbi en hund och man hör morr och den visar tänderna, då är den arg.
- Biter.

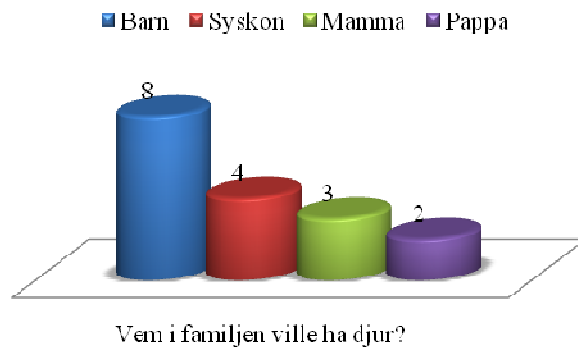
Som svar på *när* barnen trodde att deras sällskapsdjur kan bli ledsna svarade de så här:

- Ibland när de bråkar.
- När de blir skrämde och när de slår sig.
- I bilen, när han är hemma själv, när farmor åker iväg.
- Han blir ledsen av att kanske saknar sina kompisar.

Alla barn i vår intervjuundersökning hade någon form av resonemang kring hur de ser på sällskapsdjuret och vilken sinnesstämning det har.

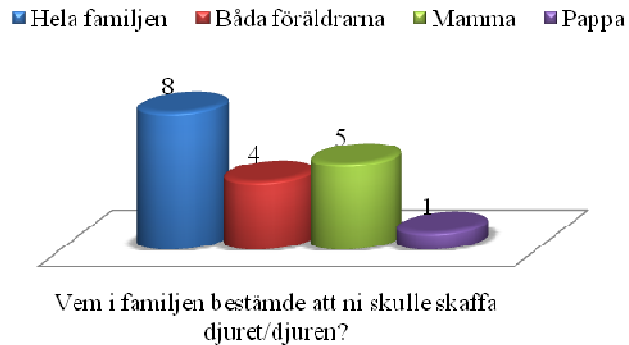
Vem bestämmer?

Fråga: Vem i familjen ville ha djur?

Enligt resultatet var det många av barnen i familjen som ville ha sällskapsdjur, men det var även flera föräldrar som barnen uppgav ville skaffa sällskapsdjur. Flera av barnen uppgav mer än en person i familjen som ville ha djur, därav ett högre totalvärde (17) än antal deltagare i intervjuerna (10 stycken).

Fråga: Vem bestämde att ni skulle skaffa djuret/djuren?

Detta resultat visar att det är i hög grad mamman i familjen som enligt barnen i intervjun tagit beslutet att skaffa sällskapsdjur. Det är endast i ett fall där mamman i familjen inte varit delaktig i beslutet av att skaffa sällskapsdjur. Angående den deltagare som räknas inom bortfall, var det enligt barnet modern i familjen som bestämt att familjen inte skulle skaffa sällskapsdjur.

Fråga: **Tycker du om att bestämma?** Utfallet blev:

Ja	4
Nej	3
Lite/ Ibland	3

Resultatet visar en tendens mot att barnen i vår undersökning tycker om att bestämma, men det uppgav att det varierade beroende på vilken situation de befinner sig i. Kommentarer som vi fick från ett par av deltagarna i barnintervjun var:

- Det beror mest på vad jag ska bestämma.
- Nej. Jag tycker att det är taskigt att bestämma över andra. Det är lite jobbigt. På djur måste man ju bestämma lite för att de ska göra som man vill.

Fråga: **Om du leker med en kompis, brukar det vara du eller kompiserna som bestämmer vad ni ska göra?** Utfallet blev:

Båda	8
Olika beroende på situation	2

Kommentarer från barnen på denna fråga var:

- Alla ger förslag så att vi kan bestämma tillsammans. Så vi kan koppla inom vad alla vill till något.
- Båda bestämmer, vi brukar köra pling.
- Ibland kompisarna ibland jag. Det måste vara ett rättvist val. Om man är tre mot en, då kan inte den som är ensam bestämma, det är inte rättvist.
- Nja. Jag vill bestämma tillsammans. Det är inte så kul om ingen annan vill. Vi bestämmer tillsammans eller spelar pling.

Vad vi kan se enligt resultatet av denna intervjufråga och som barnens egna kommentarer utvecklar, tycker de allra flesta barn att beslut skall fattas tillsammans med kompisarna på ett rättvist sätt. Som förklaring till hur spelet pling går till, uppgav barnen att om exempelvis en grupp kompisar ska leka föreslår den ena en lek och de andra svarar var och en: grönt = ok, gult = kanske eller rött = nej. Om en majoritet av kompisarna svarat grönt eller gult bestäms att de skall leka den leken. Två av de barn vi intervjuat sa att de använder sig av denna teknik och att de på så vis alltid kan komma fram till vad de ska göra på ett bra sätt.

Fråga: **När du vill bestämma vad djuret ska göra, gör djuret som du vill?** Följdfrågan som ställdes därefter var: **Vad tror du det beror på?** Barnen svarade enligt diagrammet nedan:

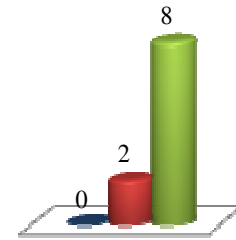
Resultatet visar att var det många barn som ansåg att de ibland bestämde över sällskapsdjuren. Barn som svarade **ibland** på första frågan resonerade såhär på följdfrågan:

- Ja, ibland. Djuret kanske vill äta eller busa. En hund skulle jag såklart lyfta upp om den inte vill gå.
- Vissa hundar är duktiga. Vissa hundar har inte tränat så de kanske inte förstår vad man säger eller de kanske inte vill.

De barn som svarat **nej** på första frågan förklarade följdfrågan såhär:

- Det går inte, har försökt att lära honom hämta en pinne, men han vill inte. Men om man kastar sten så springer han efter. Leksaker tar han helt själv, han hoppar upp, försöker säga till honom att hämta pinnen. Jag försöker lära honom som en hund.
- Nej, de är ganska små och vill leka.

■ Ja ■ Nej ■ Ibland

När du vill bestämma vad djuret ska göra, gör djuret som du vill?

Därefter ställde vi frågan: **Berätta för mig hur du bär dig åt för att få djuret att göra som du vill?** Barnen vi intervjuade hade många idéer och erfarenheter i denna fråga. Istället för att dela in beskrivningarna i kategorier har vi valt att presentera några exempel på svar.

En pojke gjorde en lång utläggning och beskrev detaljrikt hur detta maktspel kunde se ut. Han tog upp att man inte fick vara för bestämd, men inte heller locka djuret för mycket för då kunde djuret bli för beroende av det.

Efter en paus berättade han vidare hur han brukade göra:

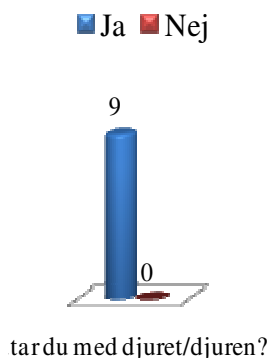
- Om du klarar det jag säger så får du ett ben. Eller så brukar jag ibland locka dem med godiset och så säger jag rullar runt och så håller jag på.

Några andra barn berättade:

- Säga till dem flera gånger om de inte förstår. Vissa människor blir arga och skriker på hundarna. Då blir de ledsna och arga. Man kan ta godis i handen eller mat, så att den får belöning om den gör rätt.
- Jag drar i grimskäftet, om jag inte orkar frågar jag pappa. En hund skulle jag såklart lyfta upp om den inte vill gå.
- Ibland. När de har stått vid dörren och mjauat en lång stund, så vill de inte gå ut när man öppnar dörren, då putter jag ut den. Jag vill inte träna nåt, jag vill bara att de ska kela.

Kommunikation

Den fråga som vi ställde till barnen löd: **Pratar du med djuret/djuren?** Om barnen svarade ja på denna fråga ställde vi fölfrågan: **Vad pratar ni om?**

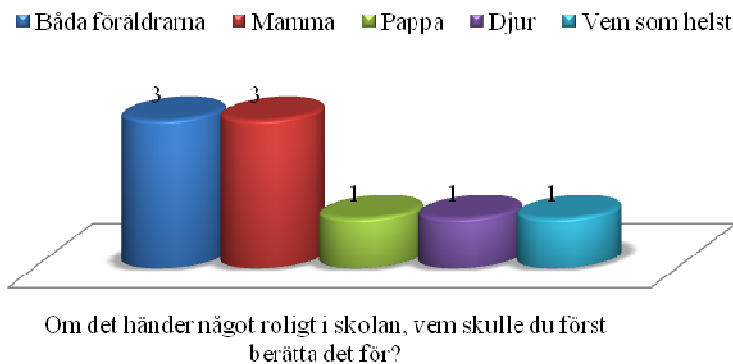
Samtliga barn, förutom ett bortfall, svarade ja på denna fråga och kom med många rika beskrivningar om vad de pratade om med sina sällskapsdjur, till exempel:

- Du är den bästa katten, marsvinet, hästen och sånt.
- Olika saker, om de håller på går runt så frågar vi vad vill ni?
- Vad de gjort när jag var borta i skolan.
- Ja, pratar med dem så att de inte blir skrämda, Det är bra.
- Hundar förstår människospråk. Säger man "sitt" så sitter de, men det beror ju på hur lydiga de är.

Det blev dock ett bortfall på denna fråga, då detta barn inte riktigt svarat på frågan utan först svarat nej, men tillade sedan att djuret förstod när han frågade om djuret ville leka med honom.

Alltså uppgav alla att de kommunicerar med sina sällskapsdjur och ger exempel på vad de pratar om. Kommentarererna visar att barnen i vår intervjuundersökning verkar vara av uppfattningen att djuren förstår det verbala språket.

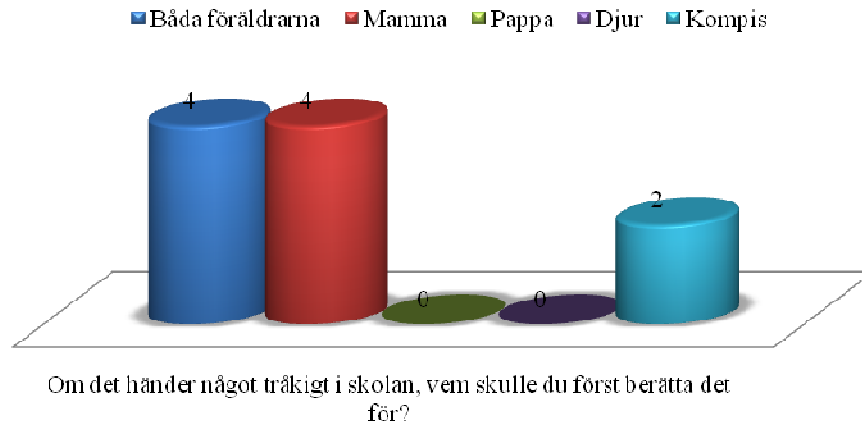
På frågan som löd: **Om det händer något roligt i skolan, vem skulle du först berätta det för?** var det lätt att urskilja ett mönster, se nedan:

Föräldrarna eller någon av dem, är de som majoriteten av barnen vänder sig till i första hand för att berätta något roligt som hänt i skolan, följt av djur, kompis och vem som helst.

Därefter ställde vi nästa samma fråga som ovan, där vi bara bytte ut *roligt* till *tråkigt*. Vi vill se om barnen nu skulle svara annorlunda eller om ovanstående resultatet skulle stå sig.

Frågan löd: **Om det händer något tråkigt i skolan, vem skulle du först berätta det för?**

Utfallet är fortfarande likt föregående fråga, att det är föräldrarna som har en klar ledning i vem barnen först skulle berätta något tråkigt för, men här kan vi se en tendens till att fler mammor och ingen pappa är angiven. Det barn som svarat att sällskapsdjuret var den i familjen som först skulle få veta om något roligt hade skett i skolan, kommenterade sitt svar på denna fråga så här:

- Då behöver jag inte riktigt säga det till hundarna för då väntar jag tills mamma kommer hem, jag vill inte att hundarna ska känna att jag känner mig ledsen.

Ansvar

Fråga: **Har du något ansvar för djuret/djuren?** Vi var medvetna om att ansvar kan vara ett svårbegripligt begrepp och därför valde vi att utveckla frågan genom att ge exempel på aktiviteter som kan ingå om man har ansvar för något eller någon. Vi var noga med att förklara att om man har ansvar är det du som ska se till att en viss syssla eller aktivitet blir utförd. Utfallet blev:

Ansvar för matning	2
Hjälper till och utför vissa sysslor ibland	6
Tror inte det	1
Bortfall	1

Exempel på sysslor som barnen utförde var att släppa ut dem ibland, hjälpa till med hö, vatten, mat och byta i buret. Ett barn sa: "Om de är hungriga får jag ge dem tuggpinnar och när de är trötta och så brukar jag ligga med dem och klappar dem och sånt." Ett annat barn sa: "Mamma ansvarar mest över katten, sedan jag, sedan pappa."

Om vi räknar bort den som inte trodde han hade ansvar samt bortfallet, kan vi se att en stor majoritet av de deltagande barnen var delaktiga i sysslorna gällande sällskapsdjuren. Flertalet barn resonerade kring vilka behov sällskapsdjuren har och vilka sysslor som måste göras för att djuren skall må bra. "Man måste städa bajsblådan" och "katten måste ha mat och vatten" var kommentarer som barnen fällde i samband med frågan gällande ansvar.

Angående känslor som väcks när barnen är med sina djur, valde vi att ställa frågan: **Hur känner du dig när du är med djuret/djuren?** Barnen tolkade frågan på olika sätt och hade olika uppfattningar om detta. De svarade såhär:

Roligt / Bra	5
Mysigt/ Skönt	2
Glad / Lycklig	1
Som vanligt	1
Bortfall	1

Kommentarer vi fick var bland andra: ”Det känns skönt att vara med hundarna... man känner sig säker.” och ” Roligt, men pirrigt, man vet ju inte vilken häst man får!”. Deltagaren som räknas in i bortfallet svarade att hennes katt bet och rev henne när hon försökte klappa katten, men kunde inte beskriva vad hon kände.

Svaren vi fick på nästa fråga, **Berätta för mig hur det känns när du klappar: ... (namnet på djuret eller sorts djur)**, liknade på många sätt föregående fråga. Svaren delade vi in i följande kategorier:

Skönt	7
Glad	1
Lycklig & glad	1
Bortfall	1

Barnen beskrev hur det kändes på olika sätt, till exempel:

- Skönt... Man vill gärna ha honom som kudde och ligga på honom, men jag vill inte för då får han ont.
- Det känns skönt att klappa, håller nästan på att somna. Han har skön päls, blir trött när man klappar honom.

Deltagaren som räknas in i bortfallet är samma deltagare vid båda ovan nämnda frågor. Hon svarade att hennes katt bet och rev när hon försökte klappa katten, men kunde inte beskriva vad hon kände.

Som fortsättning på temat känslor ställde vi frågan: **Om du är ledsen/glad/arg brukar du vända dig till djuret?** Frågan ställdes inte ordagrant, utan förklarades med exempel på situationer där känslor kan uppstå. Barnen svarade enligt följande:

Ja	3
Nej	3
Ibland	3
Bortfall	1

Som följdfrågor ställdes frågorna: **”Varför gör du det?”** och **”Hur hjälper djuret dig?”**. Kommentarer vi då fick var bland andra:

- Det känns lättare, man har någon att dela det med. Djuren kan ge stöd, de bara finns där, de sitter och tittar på en.
- Jag tittar på fiskarna på mitt rum när jag är arg. Då brukar jag lugna ner mig och glömma bort att jag är arg.
- Då kommer hunden alltid till mig och slickar, hunden tröstar mig, det känns att han är den viktigaste.

Roll av djur

Enligt Myers (1998) är det viktigt att barn får träna sig i att ta rollen av någon annan för att kunna förstå sig in i en annan individ. Hon (ibid.) menar att genom att barn iklär sig rollen som ett djur, övar sig barnen att ta en annans perspektiv. Frågan för att ta reda på vad de barn som deltog i vår undersökning ville spela för djur ställde vi frågorna: **Om du var ett djur, vilket skulle du vilja vara?** och **Varför just det djuret?** Utfallet blev:

Katt	3
Hund	3
Hamster	2
Häst	1
Kanin	1

Några barns motivering till val av djur var:

- Hund därför mormor och morfar har en hund.
- Katt. De kan gå fritt och inte ha koppel. De behöver inte heller ha någon på ryggen.
- Kanin, för jag har en.
- En hund. De är stora, skäller, man känner sig stark, inte så rädd och sånt.
- Häst. För då kommer det några som ska rida och så kan man leka i hagen fritt med alla andra som vill vara med.
- Något djur som inte dör, en katt kanske, En katt har nio liv, eller nåt, kanske 1000 liv, så länge den inte slår sig på något hårt. Jag undrar vad de drömmer om.

Relationer

Som sista uppgift i våra intervjuer med barnen, bad vi dem att skriva ner de fem viktigaste relationerna i deras liv i ordning, 1-5 enligt tabellen. Den viktigaste relationen har nummer ett. Vi var medvetna om ordet relation kan vara abstrakt och svårt att förstå, vilket gjorde att vi i samband med denna uppgift förklarade vad vi menade med relationer. Rankningen av barnens fem viktigaste relationer såg så här:

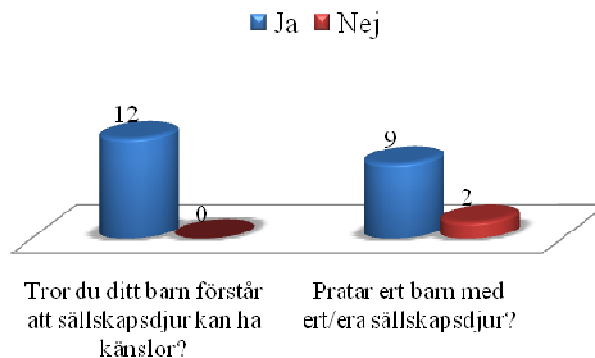
1. Mamma	2. Pappa	3. Bror	4. Kompis	5. ?
1. Katterna	2. Föräldrar	3. Kompis	4. ?	5. ?
1. Marsvinen	2. Pappa	3. Mamma	4. Hund	5. Mosters marsvin
1. Hund nr.1	2. Mamma	3. Pappa	4. Hund nr.2	5. Hund nr. 3
1. Pappa	2. Kusin	3. Hunden	4. Mamma	5. Kompisar
1. Mamma	2. Pappa	3. Syster	4. Storebror	5. Granne
1. Mamma	2. Pappa	3. Lillebror	4. Kompis	5. Kompis
1. Mamma	2. Pappa	3. Häst	4. Häst	5. Häst
1. Familj & katt	2. Bästa kompis	3. Kompisar	4. Grannar	5. Hund
1. Föräldrar & bästa kompis	2. Syster	3.Ödla	4. Fiskarna	5. Kompis

Av tabellen kan vi konstatera att sju av barnen nämner minst ett djur i sin ranking, varav fyra av dessa barn sätter sällskapsdjur på första plats. Vi kan se att fyra av barnen valde att placera sin mamma framför sin pappa i rankingen i motsats till att endast i två fall kommer pappa före mamma listan. Vidare kan vi se att de flesta barn har angett föräldrar, djur och syskon före exempelvis kompisar och grannar. Det barn som uppgav att katterna var viktigast för honom, sa mycket bestämt att ”om de inte skulle finnas vet jag inte hur jag skulle leva då, om de dör mår jag dåligt liksom” när vi frågade honom om hur det kom sig att katterna var viktigast.

Sammanställning av föräldraenkät

Här nedan presenterar vi resultatet av enkätfrågorna som vi ställde till de tolv föräldrar och/eller vårdnadshavare som deltog i vår studie. Samtliga deltagare hade sällskapsdjur i hemmet.

Vi har valt att illustrera vissa frågor med hjälp av diagram och andra genom att beskriva i text tillsammans med lämpliga tabeller det resultat som framkom i enkäterna. I denna sammanställning har vi försökt kategorisera frågor efter lämpligaste tillhörighet, alltså kommer vi inte gå igenom fråga för fråga i strikt ordning som de stod i enkätformuläret. Några frågor har vi inte tagit med i redovisningen då vi anser att de inte stämmer överens med vår studies syfte och frågeställning, bortfall redovisas vid respektive fråga.

Resultatet av enkätsvaren visar att de föräldrar och/eller vårdnadshavare som deltog i undersökningen var överens om att deras barn förstår att sällskapsdjur kan ha känslor. Frågan som ställdes var: **Tror du att ditt barn förstår att sällskapsdjur kan ha känslor?** där följdfrågan var **På vilket sätt visar barnen detta i så fall?** Bortfallet var inget. Här följer några kommentarer från föräldrar och/eller vårdnadshavare.

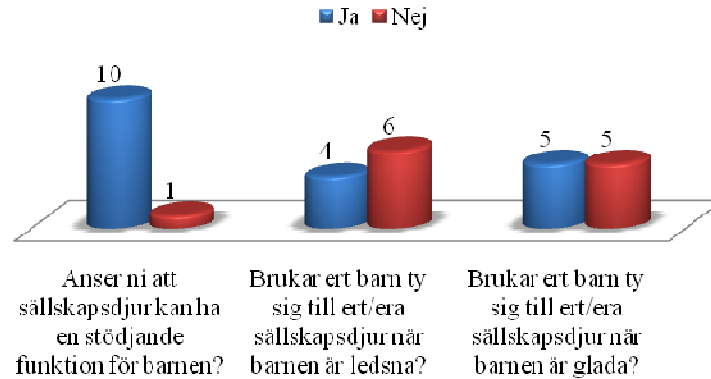
- Ger mat när katterna är hungriga, lämnar dem ifred när katterna är irriterade.
- Bryr sig om djuren, tänker sig in i dem. Pratar med dem.
- De hanterar dem varligt.
- De kan kommentera att hunden är ledsen, hungrig och arg...
- Ja, de skulle aldrig skada ett djur och lever sig in i djur som far illa.

Undersökningen visar att en stor del av barnen pratar med sällskapsdjur. Frågan löd: **Pratar ert barn med ert/era sällskapsdjur?** och följdfrågan var: **Beskriv vad de kan prata om.** Föräldrar och/eller vårdnadshavare uppgav följande exempel på vad barnen kommunicerade med sällskapsdjur.

- Du är så duktig, fin! Jag älskar dig. Vill du ha mat?
- Hej, kom och sätt dig i mitt knä.
- Ta bollen, ja ta bollen!
- Är du hungrig? Vill du komma in?

En förälder skrev att hennes barn pratar med deras katt om att det är skojigt att leka och hur snabb katten är att klättra, en annan berättade att barnet frågade hur sällskapsdjuret mår. Bortfall: 1 deltagare.

Stöd

Diagrammet visar att en stor majoritet av föräldrar och/eller vårdnadshavare tyckte att sällskapsdjur i allmänhet kan uppfylla en stödjande funktion för barnen. De som svarade ja på frågan: **Anser ni att sällskapsdjur kan ha en stödjande funktion för barnen?** skrev på följdfrågan: **Ge exempel på hur:**

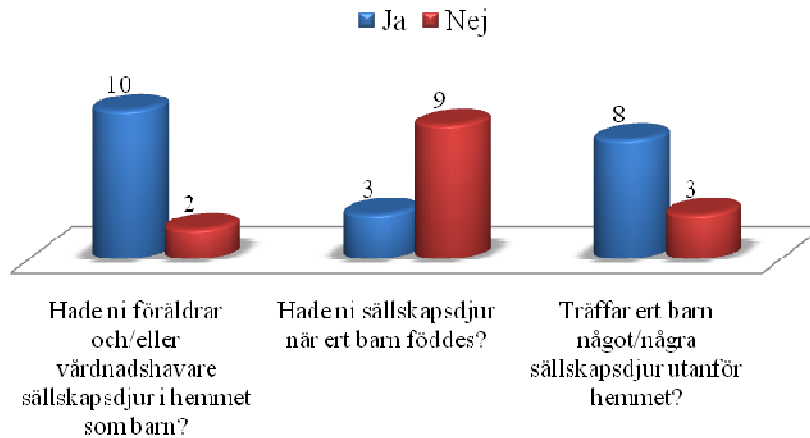
- Som sagt, djurens kärlek är villkorlös! De "lyssnar" alltid!
- Som en bästis som inte kan skvallra
- Ibland om barnet vill få respons på ökad kontakt med sig själv, genom djuren.
- En hund kan ge trygghet.
- Tröst, ömhet, värme.

Bortfall: 1 deltagare.

Resultatet i frågorna om deras barn tydde sig till familjens egna sällskapsdjur, uppgav de inte något entydigt svar eftersom ungefär hälften av deltagarna svarade ja, respektive nej.

Bortfall: 2 deltagare.

Sällskapsdjur

De allra flesta föräldrar hade sällskapsdjur i hemmet som barn. Angående frågan: **Hade ni sällskapsdjur när ert barn föddes?** svarade de tre fjärdedelar av deltagarna att de inte hade sällskapsdjur när deras barn föddes. De som svarade nej på frågan fick svara på följdfrågor. Den första löd: **Vem i familjen *vill* skaffa sällskapsdjur?** Svaren kunde delas in i tre kategorier:

Barn	3
Föräldrar	1
Familjen	5
Bortfall	3

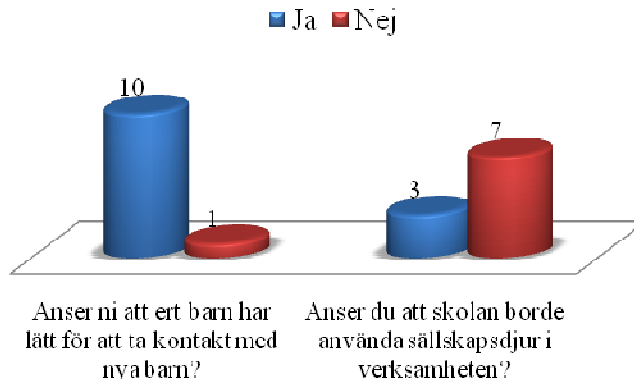
Nästa följdfråga var: **Vem i familjen *bestämde* att ni skulle skaffa sällskapsdjur?** Även dessa svar delade vi in i tre kategorier:

Barn	0
Föräldrar	6
Familjen	3

Deltagarna ombads att berätta om motivet till varför de skaffat sällskapsdjur. De skrev:

- De är mysiga och viktiga för oss människor för att utveckla våra känslor och immunförsvar.
- Mer att pyssla om, bry sig om för sonen.
- Barnet är i en bra ålder att ta hand om ett djur. När de blir tonåringar har de antagligen tröttnat.
- Vi hittade en speciell ras som funkade för oss som är allergiker och astmatiker och vi var sålda!
- Man lär sig ta ansvar.

I skolans värld

Angående frågan om föräldrars och/eller vårdnadshavares barn har lätt för att ta kontakt med nya barn, svarade majoriteten av deltagarna ja, bortfallet var en deltagare. I frågan om sällskapsdjur borde användas i skolans verksamhet uppgav flera deltagare motiv till sitt ställningstagande. De som var positivt inställda i frågan argumenterade enligt följande:

- Jag är helt övertygad om att djur är bra för barn just för att de väcker upp många känslor, de tränas att ta eget ansvar och att de blir som familjemedlemmar/kompisar.
- Lära barnen att ta ansvar för något levande! Att andra varelser kan vara beroende av oss människor. Unga djur och gamla, en oslagbar kombination!
- Barnen får sköta om dem på skoltid, gosa med dem, lära sig om hur de fungerar.
- Det hade varit trevligt att ha en jämlik kontakt med en bondgård, var de kan följa livet där.

De negativa argumenten till att använda sällskapsdjur i skolans verksamhet var följande:

- Osäker på om djur skall användas och på det sättet förtingligas och bli ett redskap. Djuret har sin egen rätt och skall ses som egen individ på egna premisser!
- Det fanns kaniner på skolan förut. En jättebra idé, men många barn tröttnade på att sköta dem på helgerna.
- Det finns många allergiker. Det blir störande.

Bortfall på frågan om sällskapsdjur borde användas i verksamheten var två deltagare.

Ansvar

Vi ansåg att enkätfrågorna var tydliga i sin utformning när enkäten granskats och sedan lämnats ut. Under resultatsammanställningen framkom att begreppet ansvar tolkats på olika sätt. Kanske borde vi ha definierat begreppet ansvar och tydligare visat vad vi menade eftersom vissa av deltagarnas svar var mångtydiga. På frågan: **Har barnen några sysslor rörande ert/era sällskapsdjur som de ansvarar för?**, svarade fyra av de tolv deltagarna nej och fyra ja. Ytterligare två deltagare svarade ja på denna fråga, men kommenterade att barnen ”brukar ge dem frukost” och ”hjälp till *ibland*”. Dessa kommentarer gör oss tveksamma till om svaren kan räknas in till ja-svaren eller inte. Bortfallet var två deltagare. Sysslor som föräldrar och/eller vårdnadshavare uppgav att deras barn utförde var bland annat: mata, hjälpa till att sköta om dem, se till att hålla rent i buren, borsta, släppa in och ut och kolla sandlådan.

Socialt kontaktagande

Fråga: **Om ni inte alltid har haft sällskapsdjur i familjen: Märker ni någon skillnad på hur ert barn tar kontakt med andra barn före och efter ni skaffade sällskapsdjur?**

Deltagarnas svar delades in enligt tabellen:

Ja	0
Nej	4
Vet ej	2
Misstolkat frågan	4
Bortfall	2

Eftersom hälften deltagarna har misstolkat frågan eller ingår i bortfallet, kan vi tyvärr inte se något tydligt resultat. Svar från deltagarna var bland andra:

- Inget som vi tänkt på.
- Barnen var små när vi skaffade katt.
- Han har bättre förståelse nu. Mera liv hemma.
- Vet ej. Skillnad om det var en hund eller katt tror jag.

Fråga: **Hur tror ni att familjens sällskapsdjur har påverkat ert barn?** Deltagarna svarade följande:

Lite eller ingen påverkan	2
Positiv påverkan	6
Vet ej	1
Misstolkat frågan	2
Bortfall	1

Hälften av deltagarna anser att familjens sällskapsdjur har påverkat deras barn positivt. De som kommenterade frågan skrev följande:

- De är lugnare runt djur.
- Positivt, känslomässigt mognare.
- De är omhändertagande och ömsinta.
- Positivt. Ansvars känsla.
- Mycket positivt. Blir som två nya kompisar i familjen.

Fråga 1: Om det händer något roligt i skolan, vem i hemmet tror ni att ert barn först skulle berätta det för?

Mamma	4
Föräldrarna	6
Den i familjen som barnet träffar först	1
Bortfall	1

Föräldrarna och/eller vårdnadshavare svarade att deras barn först och främst vänder sig till dem om det hänt något roligt i skolan, inte till familjens sällskapsdjur.

Fråga 2: Om det händer något tråkigt i skolan, vem i hemmet tror ni att ert barn först skulle berätta det för?

Mamma	6
Föräldrarna	4
Den i familjen som barnet träffar först	1
Bortfall	1

Det enda som skiljer detta resultat från föregående fråga är att två deltagare, istället för att ange båda föräldrarna, nu svarar att endast mamman är den som barnet skulle berätta för om något tråkigt hänt.

Fråga: Vilka fem relationer tror du att ditt barn tycker är viktigast för dem? Rankningen av barnens relationer enligt föräldrarna och/eller vårdnadshavare såg så här:

1. Mamma	2. Pappa	3. Bästa kompisar	4. Kompisar	5. Mormor & morfar
1. Föräldrar	2. Mormor & morfar	3. Farmor	4. Extrapappa	5. Morbror & hans fru
1. Familjen	2. Vänner	3. Djur	4. Naturen	5. Skolan
1. Mamma	2. Pappa	3. Syskon	4. Kompisar	5. Katterna
1. Mamma	2. Pappa	3. Lillebror	4. Kompis	5. Kompis
1. Mor & far	2. Syskon	3. Hundar	4. Kompisar	5. Lärare?
1. Mor & far	2. Lillebror	3. Kompisar	4. Mormor & morfar	5. Djur
1. Mamma	2. Pappa	3. Mormor	4.	5.
1. Föräldrar	2. Övrig familj	3. Vänner	4.	5.
1. Familj	2. Kompisar	3. Kompisar genom sport	4.	5.

Rankningen 1-5 enligt tabellen, visar den viktigaste relationen med nummer ett och slutar med fem. En tydlig tendens är att föräldrar och/eller vårdnadshavare tror att föräldrar och eventuella syskon är viktigast för deras barn. Därefter kommer släktingar, djur och kompisar. Tyvärr besvarades inte frågan fullständigt av alla och bortfallet var två deltagare.

Sammanfattning av resultat: Intervju & Enkät

Deltagarna i vår undersökningsgrupp för barnintervjuerna, uppfyllde kriteriet att de skulle ha regelbunden kontakt med sällskapsdjur utanför eller i hemmet. Tio barn intervjuades, varav alla utom en deltagare hade sällskapsdjur i hemmet. Majoriteten av barnen hade dessutom regelbunden kontakt med sällskapsdjur utanför hemmet. I föräldraenkäten medverkade tolv deltagare.

I resultatet från intervjuerna beskriver barnen aktiviteter som kela, klappa och leka då vi frågade om vad de brukar göra med sällskapsdjuren. Alltså berättade de inte i första hand om sysslor som rör sällskapsdjurens grundläggande fysiologiska behov, som mata, ge vatten eller motion som svar på denna fråga. Däremot kan vi se att en stor majoritet av de deltagande barnen uppgav att de var delaktiga i sysslorna gällande sällskapsdjuren. Flertalet barn resonerade kring vilka behov sällskapsdjuren har och vilka sysslor som måste göras för att djuren skall må bra. I föräldraenkäten var resultatet mångtydigt och ingen särskild tendens var synlig.

Angående kommunikationen mellan barn och djur ställde vi frågan om barnen pratar med sällskapsdjur. Samtliga barn, förutom ett bortfall, svarade ja på denna fråga och kom med många rika beskrivningar om vad de pratade om med sina sällskapsdjur. Enligt resultatet av föräldraenkäten pratade en stor del av barnen med familjens sällskapsdjur. Resultatet ifråga om bestämmande, visar att det var många barn som ansåg att de ibland bestämde över sällskapsdjuren och en majoritet ville att i leken med kompisar skulle alla vara med och bestämma. Gällande frågan om föräldrars och/eller vårdnadshavares barn har lätt för att ta kontakt med nya barn, svarade majoriteten av deltagarna ja.

Alla utom ett barn var överens om att sällskapsdjur kan ha känslor. För att få en förståelse för hur barnen kunde se att sällskapsdjur kan ha känslor bad vi vart och ett av de intervjuade barnen att beskriva detta. Resultatet på denna fråga visade att barnen hade många och utförliga beskrivningar om hur de såg sällskapsdjurs sinnesstämningar. Resultatet av enkätsvaren visar att de föräldrar och/eller vårdnadshavare som deltog i undersökningen var överens om att deras barn förstår att sällskapsdjur kan ha känslor. Angående känslor som väcks när barn är med sällskapsdjur frågade vi hur de känner sig när de är med djur. Barnen tolkade frågan på olika sätt och hade olika uppfattningar om detta, men de flesta uppgav kommentarer som glad, skönt och roligt. Resultatet från föräldraenkäten visar att en stor majoritet av föräldrar och/eller vårdnadshavare tyckte att sällskapsdjur i allmänhet kan uppfylla en stödjande funktion för barnen.

Utifrån resultatet av intervjuerna kan vi se att sju av barnen nämner minst ett djur i sin ranking av de fem viktigaste relationerna i deras liv, varav fyra av dessa barn sätter sällskapsdjur på första plats. Vi kan konstatera att föräldrar och/eller vårdnadshavare tror att föräldrar och eventuella syskon anses vara viktigast för deras barn. Släktingar, djur och kompisar kommer därefter.

I frågan om sällskapsdjur borde användas i skolans verksamhet uppgav flertalet att de var negativt inställda till detta. Hälften av deltagarna i föräldraenkäten anser att familjens sällskapsdjur har påverkat deras barn positivt.

DISKUSSION

I detta avsnitt kommer vi att diskutera och analysera de viktigaste resultaten som knyter an till vår frågeställning och syftet med vår studie. Diskussionen tar upp tillförlitlighet, validitet och vårt ämnesvals relevans för vår framtida profession. Utifrån den representativa grupp av barn vi valt att intervjua, kan vi göra generaliseringar bland de barn som har sällskapsdjur i de två klasserna. På grund av studiens begränsade omfattning, kan vi dock inte dra några generella slutsatser av det resultat som framkommit i vår undersökning, då vår urvalsgrupp inte kan representera alla barn. Generalisering av resultaten på föräldraenkäten kan heller inte göras på grund av samma anledningar som intervjuerna. För att underlätta för läsaren har vi valt att presentera vår frågeställning och syfte.

○ *Hur kan sällskapsdjur påverka barns sociala utveckling och lärande?*

Vårt huvudsyfte med denna studie är att undersöka hur kontakten med sällskapsdjur kan påverka barn gällande ansvarstagande, ledarskap, kommunikation och empati samt vad forskningen säger om detta. Dessutom är syftet med vår studie att även studera hur föräldrar och/eller vårdnadshavare ser på samspelet mellan barn och sällskapsdjur.

Dysthe (2003) poängterar att det sociokulturella perspektivet ser lärande i relation till en social och kulturell kontext, där dialog och samspel är viktiga komponenter för lärande. Hon (ibid.) skriver hur barnet genom att samtala och härma tar del av nya kunskaper och färdigheter. Angående kommunikationen mellan barn och sällskapsdjur, visade resultatet att majoriteten av barnen i vår intervjuundersökning pratar med sällskapsdjur. Även enligt resultatet av föräldraenkäten pratade en stor del av barnen med familjens sällskapsdjur. Att barn pratar med djur bekräftas av Myers (1998), som menar att barn i större utsträckning än vuxna tror att djur ordagrant förstår vad de säger till dem. Som slutsats kan vi se att barnen själva, föräldrar och forskningen vi tagit del av, visar att barn pratar med sällskapsdjur och detta har betydelse för barns övning i att kommunicera och kunna utveckla kommunikativa förmågor.

I detta examensarbete har vi utgått från att vissa grundläggande behov måste uppfyllas för att barn skall ha möjlighet att lära och utvecklas. Dessa behov diskuteras i Maslows behovsteori, där kärlek anses vara ett mycket grundläggande behov. Känslan av att känna kärlek innebär, enligt Maslow, samhörighet. Madsen (1999) påpekar att sällskapsdjur kan ge barn en betydelsefull känsla av förbehållslös kärlek, det vill säga kärlek som inte är sammankopplad med villkor och krav. Angående känslor som väcks när barn är med sällskapsdjur frågade vi barnen hur de känner sig när de är med djur. De flesta uppgav att de kände sig glada, att det kändes skönt och roligt. En deltagare sa: "Det känns skönt att vara med hundarna... man känner sig säker." Vi anser att barns behov av kärlek kan uttrycka sig i önskan om att bli bekräftad och känna sig älskad. Med hänvisning till litteratur och resultatet av vår studie menar vi att sällskapsdjur kan tillgodose en del av barns behov av kärlek.

För att vidga synen av behovet kärlek visar vi här resultatet på hur barnen resonerade kring känslor. Alla, utom ett barn, i vår intervjuundersökning var överens om att sällskapsdjur kan ha känslor. Barnen hade många och utförliga beskrivningar om hur de såg sällskapsdjurs sinnesstämningar. Ett par exempel är: "Den är inte som den brukar vara, kanske är stilla,

kanske inte är lika vaksam, öronen håller sig i samma stadium hela tiden eller den ser inte glad ut på ögonen.” och ”När de viftar på svansen, hoppar på en och slickar vet man att de är glada.”. Resultatet av enkätundersökningen visar att även föräldrar och/eller vårdnadshavare, var överens om att deras barn förstår att sällskapsdjur kan ha känslor. Förmågan att kunna tolka sinnesstämningar är ett sätt att läsa av kroppsspråk. I litteraturgenomgången hävdar bland andra Melson (2001) att genom förmågan att kunna tolka kroppsspråk utvecklar barnet något som vi benämmer social kompetens, konsten att umgås med varandra. Enligt samma resonemang skriver Myers (1998) om icke-verbal kommunikation, där barns träning med djur ökar deras förmåga att tyda kroppsspråk och sätta sig in i hur en annan individ kan uttrycka sig utan ord. Hon (ibid.) menar att om barn får möjlighet att lära sig umgås med djur, tränas de i förståelsen av att en annan individ inte alltid tänker och agerar som de själva. På så vis hävdar hon (ibid.) att barnen lättare kan applicera denna insikt på andra barn och vuxna och därmed erhålla en djupare förståelse för andras känslor. Vi drar därför slutsatsen att barns umgänge med sällskapsdjur i allra högsta grad kan utveckla barns sociala förmågor, såsom att läsa av sinnesstämningar och ta någon annans perspektiv.

Wilson och Turner (1998) skriver att om barn skall ha möjlighet att utvecklas, behöver de känna sig trygga. De (ibid.) skriver att sällskapsdjur har en lugnande och trygg inverkan på barn i stressade situationer och att detta kan hjälpa barn i utvecklingen av kognitiva och psykologiska processer. I vår barnintervju ställdes frågor om hur deras sällskapsdjur kan stödja dem när de var ledsna, glada eller arga. Majoriteten av barnen uppgav många exempel på detta, några följer här: ”Det känns lättare, man har någon att dela det med.”, ”Djuren kan ge stöd, de bara finns där, de sitter och tittar på en.” och ”Jag tittar på fiskarna på mitt rum när jag är arg. Då brukar jag lugna ner mig och glömma bort att jag är arg.”. Resultatet från föräldraenkäten visar att en stor majoritet av föräldrar och/eller vårdnadshavare tyckte att sällskapsdjur i allmänhet kan uppfylla en stödjande funktion för barnen. Detta var två kommentarer: ”Djurens kärlek är villkorslös! De ”lyssnar” alltid!” och ”En hund kan ge trygghet.”. Utifrån resultatet från vår enkätundersökning och med hänvisning till litteraturen nämnd ovan tolkar vi att sällskapsdjur kan fungera som ett stöd och därmed främja det psykologiska välmåendet.

Madsen (1999) menar att barns samvaro med sällskapsdjur får barn att erfara hur något levande reagerar på deras handlingar, de får insikt om när de besitter makt eller inte över andra. Känslan av makt som barn kan få över sällskapsdjur kan sättas i motsats till den lilla makt som barn kan ha i relationen med vuxna. Resultatet från våra barnintervjuer, ifråga om bestämmande, visar att många barn ansåg att de ibland bestämde över sällskapsdjuren och en majoritet ville att i leken med kompisar skulle alla vara med och bestämma. Vi menar att barn i umgänget med sällskapsdjur får prova på ledarskap. Här är några belysande exempel: ”Om du klarar det jag säger så får du ett ben, eller så brukar jag ibland locka dem med godiset och så säger jag rullar runt och så håller jag på.” och ”Säga till dem flera gånger om de inte förstår. Vissa människor blir arga och skriker på hundarna. Då blir de ledsna och arga. Man kan ta godis i handen eller mat, så att den får belöning om den gör rätt.”. Vi menar i enlighet med Melson (2001) att det är vuxnas ansvar att uppfostra sina sällskapsdjur likväl som att lära barn hur sällskapsdjur bör behandlas.

I resultatet från intervjuerna beskriver barnen aktiviteter som kela, klappa och leka då vi frågade om vad de brukar göra med sällskapsdjuren. Alltså berättade de inte i första hand om sysslor som rör sällskapsdjurens grundläggande fysiologiska behov, som mata, ge vatten eller motion som svar på denna fråga. Däremot kan vi se att de allra flesta barnen uppgav att de var delaktiga i sysslorna gällande sällskapsdjuren. Flertalet barn resonerade kring vilka behov

sällskapsdjuren har och vilka sysslor som måste göras för att djuren skall må bra. I föräldraenkäten var resultatet mångtydigt och ingen särskild tendens var synlig. Vi är medvetna om att begreppet ansvar tolkades på olika sätt i föräldraenkäten och därmed brister validiteten i denna fråga. Om vi definierat begreppet ansvar hade resultatet troligtvis sett annorlunda ut.

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av ämnen och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld skolan utgör, skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande, där olika kunskapsformer är delar av en helhet. (Utbildningsdepartementet, 1994)

Vi anser att i enlighet med citatet ovan från Lpo 94, skall skolan gynna barnens harmoniska utveckling. Med det sociokulturella perspektivet som inspirationskälla, menar vi att genom att utgå från barns erfarenheter av sällskapsdjur för undervisningen i skolan, kan detta vara ett steg närmare det autentiska lärandet. I frågan om sällskapsdjur borde användas i skolans verksamhet uppgav flertalet av föräldrar och/eller vårdnadshavare att de var negativt inställda, trots att hälften av deltagarna i föräldraenkäten anser att familjens sällskapsdjur har påverkat deras barn positivt. Vi tror att många föräldrar uppfattar begreppet sällskapsdjur endast som pälsdjur. Därmed kan det finnas en oro för barns hälsa, till exempel om allergi.

Om sällskapsdjur skulle användas i skolans verksamhet kan andra djur enligt Manimalis (2005) definition av sällskapsdjur väljas, exempelvis akvariefiskar eller burfåglar. Dessutom visar forskning som vi tagit del av att barn som föds i familjer som innehar sällskapsdjur löper betydligt mindre risk att få allergi eller astma än de barn som inte har djur i familjen, detta enligt forskning som nyligen presenterats (ibid.). Om föräldrar och/eller vårdnadshavare fick ökad kunskap om hur sällskapsdjur kan bidra till barns utveckling och lärande, kanske deras attityd till att använda sällskapsdjur i skolans verksamhet, skulle överrensstämma med deras åsikter om sällskapsdjurs positiva påverkan på deras barn. Melson (2001) skriver att motivet som många föräldrar uppger för att skaffa sällskapsdjur är att de anser att det är bra för barnen. Vidare menar hon (ibid.) att många föräldrar anser att sällskapsdjuren kan lära barnen att ta ansvar, ge dem sällskap och kärlek och lära barnen hur de tar hand om andra. En del föräldrar ser sällskapsdjuren som en länk till det naturliga och att djuren lär barnen ekologisk medvetenhet. Citat från en förälder i Melsons (2001) studie:

”I think there is something about the circle of life that we miss out on in being away and isolated from animals, and so having a pet doesn’t replace country life, in terms of being closer to nature, but at least it brings a little back; so in a way, it is a connection” (ibid. s. 34).

Lärare som integrerat levande djur i sina klassrum framhåller fördelar med arbetet med barn tillsammans med sällskapsdjur. Barnen får lära sig impuls kontroll, utvecklar sina språkkunskaper samt stimuleras i moraliska angelägenheter (Melson, 2001). Sällskapsdjuren anses vara en levande demonstration som synliggör att arter har olika behov, till exempel födointag, sätt att reproducera sig och kommunicera i likhet med och till skillnad från det mänskliga beteendet (ibid.) Utifrån resultatet av intervjuerna kan vi konstatera att för de allra flesta barn i vår studie är sällskapsdjur mycket betydelsefulla. Detta illustreras bland annat genom rankningen av de viktigaste relationerna, där en stor majoritet nämnde minst ett sällskapsdjur. Vi refererar till Lpfö 98 som påpekar att: ”Verksamheten skall bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och sin omvärld. /... /Den skall utgå från barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter.” (Utbildningsdepartementet, 1998). Vi anser att de

fördelar som understryks av lärarna som Melson (2001) hänvisar till, vårt resultat där de flesta barn ansåg att sällskapsdjur är mycket betydelsefulla och med hänvisning till Lpfö 98, är motivering för aktiviteter med utgångspunkt i sällskapsdjur.

Med utgångspunkt i litteraturen, resultatet från barnintervjuer och föräldraenkäter samt styrdokument, anser vi att vårt ämnesval är relevant för vår framtida profession. Vi tycker att undervisning där man tar hjälp av sällskapsdjur är ett viktigt komplement till undervisningen i skolan. Exempelvis kan värdefrågor, dilemman och existentiella frågor om liv och död, miljö, kretslopp och ekosystem etcetera, diskuteras i skolan med utgångspunkt i barns erfarenheter med sällskapsdjur. Detta tycker vi kan främja meningsfullheten i att lära hos barn.

Förslag till vidare forskning

- Vi anser att det behövs mer forskning som ser barns utveckling där relationen djur – barn kan ha betydelse. Melson (2001) menar att forskningen som finns idag rörande barns utveckling i stor utsträckning är "humanocentrisk" och tar för givet att det endast är mänskliga relationer som har betydelse för barns utveckling.
- Det skulle vara intressant att genomföra studier på skolor som faktiskt använder sig av djur i undervisningen och se hur det påverkar barn.
- Vi efterlyser en vetenskapligt framtagen handledning, där det tas upp hur sällskapsdjur kan ingå i undervisning i skolan.
- I vår intervjuundersökning visar resultatet att det är i hög grad mamman i familjen som, enligt barnen, tagit beslutet att skaffa sällskapsdjur. Det är endast i ett fall där mamman i familjen inte varit delaktig i beslutet av att skaffa sällskapsdjur. Angående den deltagare som räknas inom bortfall, var det, enligt barnet, modern i familjen som bestämt att familjen inte skulle skaffa sällskapsdjur. Vad kan detta bero på, att barnen uppger att mamman är den som bestämmer i denna fråga?

"Långvarig sjukdom och allergier är vanligare bland såväl flickor som pojkar i ekonomiskt utsatta familjer. Samma sak gäller för barn som inte bor med båda sina ursprungliga föräldrar. Att inte bo med båda sina ursprungliga föräldrar innebär i två fall av tre att barnet bor med en ensamstående förälder med de risker för ekonomisk utsatthet som ensamförsörjarrollen medför." (SCB, 2007)

- Svensk statistik visar att barn i ekonomiskt utsatta familjer har en tendens att ha fler långvariga sjukdomar och oftare har allergier. Skulle innehav av sällskapsdjur kunna påverka dessa barn att bli friskare?

"Att växa upp i en stad jämfört med på landet innebär enligt flera vetenskapliga rapporter högre allergirisk. Hos svenska barn som tillbringar sina två första år i en tätort är astma dubbelt så frekvent som för dem som levtt på landsbygden." (Folkhälsoinstitutet, 2001:02)

- Är det möjligt att människor som lever på landsbygden har en närmre relation till naturen, där djur kan räknas in, och därmed får sundare livsvanor?

BIBLIOGRAFI

Böcker:

Bonas, S. McNicholas, J. & Collis, G. (2000). "Pets in the network of family relationships: Empirical study" I A. L. Podberscek, & E. S. Paul, & A. J. Serpell (Red.), *Companion Animals and Us: Exploring the relationships between people & pets* (s. 209-236). Cambridge: Cambridge University Press.

Carlgren, I. (1999). "Pedagogiska verksamheter som miljöer för lärande" Carlgren, Ingrid (red.) (1999). *Miljöer för lärande* (s. 9 -29). Lund: Studentlitteratur.

Claesson, Silwa (2002). *Spår av teorier i praktiken – Några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.

Doverborg, E. & Samuelsson Pramling, I. (2006). *Att förstå barns tankar – Metodik för barnintervjuer*. Eskilstuna: Liber

Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Harker, M. R. & Collis, M. G. & McNicholas, J. (2000). "The influence of current relationships upon pet animal acquisition" I A. L. Podberscek, & E. S. Paul, & A. J. Serpell (Red.), *Companion Animals and Us: Exploring the relationships between people & pets* (s. 189-208). Cambridge: Cambridge University Press.

Johansson, B. & Svedner, P. O. (2006). *Examensarbete i lärarutbildningen – Undersökningsmetod och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala.

Madsen-Leicht, B. (1999). *Barn Djur & Natur*. Lund: tiedlund förlag.

Melson, F. G. (2001). *Why The Wild Things Are - Animals in the Lives of Children*. Cambridge, USA: Harvard University Press.

Myers, G. (1998). *Children and Animals: Social development and Our Connections to Other Species*. Boulder, USA: Westview Press

Nordsteds, (1999). *Svensk ordbok – Tredje upplagan*. Gjøvik, Norge: IT Gjøvik.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Malmö: Studentlitteratur.

Wilson, C. Cindy & Turner, C. Dennis (1998). *Companion Animals in Human Health*. Thousand Oaks, USA: Sage Publications

Internet:

Folkhälsoinstitutet, (2001:02) *Allergi/överkänslighet – ett kunskapsunderlag*

Hämtat 5 maj 2009, från

<http://www.fhi.se/PageFiles/3153/Folkhlsorapport%20.pdf>

Manimalis (2005). *Manimalisrapporten*.

Hämtat 1 maj 2009, från

<http://www.manimalis.se/uploads/465be5b3853e8465be5b387325.pdf>

Manimalis (2009). *PRESSMEDDELANDE 2009-03-19*.

Hämtat 5 maj 2009, från

<http://www.manimalis.se/uploads/49c36bc432ac249c36bc433291.pdf>

Statistiska Centralbyrån [SCB] (2007). *Levnadsförhållanden, rapport 115, Barns hälsa*.

Hämtat 5 maj 2009, från

http://www.scb.se/statistik/publikationer/LE0101_2005A01_BR_LE115SA0701.pdf

Utbildningsdepartementet (2000). *Kursplaner och Betygskriterier i Grundskolan*

Hämtat 27 april 2009, från

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087>

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, Lpo 94.

Hämtat 25 april 2009, från

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan*, Lpfö 98.

Hämtat 4 Juni 2009 från

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1067>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

Hämtat 2 maj 2009, från

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

BILAGOR

Bilaga 1: Tillstånd om medverkan i intervju

Till föräldrar och/eller vårdnadshavare

Hej!

Vi är två lärarstudenter som nu under vår sista termin skriver ett examensarbete. Syftet är att studera sällskapsdjurs eventuella påverkan på barns sociala lärande.

Under vecka 17 och 18 kommer vi att samla in material genom intervjuer och observationer i klassrummet. Ingen elev kommer att nämnas vid namn i vårt examensarbete. Vi är endast intresserade av hur barnen kan påverkas av att ha kontakt med sällskapsdjur.

För att kunna använda det insamlade materialet till vårt arbete behöver vi förälders/vårdnadshavares godkännande. Vänligen lämna besked genom ifylld blankett nedan till klassföreståndaren under vecka 17.

Om ni har några frågor, tveka inte att kontakta oss.

Med vänlig hälsning,
Alejandra Ekberg & Hanna Adielsson

Alejandra: ladyzalv@hotmail.com Mobil. 0738 113 3 33

Hanna: hadielsson@yahoo.se Mobil. 0768 061 065

.....
Elevens namn .....

Ja, mitt barn får vara med i undersökningen

Nej, mitt barn får inte vara med

Vårdnadshavarens underskrift .....

Bilaga 2: Intervju med barnen

Presentera oss: namn och att vi går i skola för att bli lärare. Nu gör vi ett arbete om er barn och de sällskapsdjur (katter, hundar, hästar, kaniner, hamstrar, marsvin, burfåglar, akvariefiskar, ormar, sköldpaddor och ödlor) som ni träffar hemma eller vid andra tillfällen.

Fråga om barnets namn och ålder.

1. Vilket/vilka djur har ni hemma?
  - Vad heter den/dem?
2. Hur länge har ni haft djur hemma?
3. Berätta för mig vilka djur ni har haft. (Om de bara säger namn på djuren fråga vilken sorts djur?)
4. Vem i familjen ville ha djur?
  - Vem bestämde att ni skulle skaffa djuret/djuren?
5. Har du något ansvar för djuret/djuren?
  - Berätta vilka sysslor/arbetsuppgifter du har.
6. Träffar du något djur när du inte är hemma?
  - Vilket/vilka djur i så fall?
  - Hur ofta träffar du de djuren?
7. Berätta vad du brukar göra med djuret/djuren.
8. När brukar du vara med djuret/djuren?
9. Hur känner du dig när du är med djuret/djuren?
10. Berätta för mig hur det känns när du klappar ..... (namnet/djurtypen).....
11. Tror du att djur kan ha känslor? (ex. vara ledsen, arg, glad mm.)
12. Hur kan du se om ditt djur är ledsen?
  - När tror du att han/hon kan bli ledsen?
13. Beskriv hur du kan veta om ett djur är glatt.
14. Pratar du med djuret/djuren?
  - Om svaret är nej: Hur kommer det sig att du inte pratar med djur?
  - Vad pratar ni om?
  - Berättar du hemligheter?
15. Om det händer något roligt i skolan, vem skulle du först berätta det för?
  - Om det händer något tråkigt i skolan, vem skulle du först berätta det för?
16. När du vill bestämma vad djuret ska göra, gör djuret som du vill?
  - Vad tror du att det beror på?
  - Berätta för mig hur du bär dig åt för att få djuret att göra som du vill?
17. Tycker du om att bestämma?
  - Vad är det som du tycker är bra/inte bra med att bestämma?
  - Om du leker med en kompis, brukar det vara du eller kompiserna som bestämmer vad ni ska göra?
18. Om du var ett djur, vilket skulle du vilja vara? Varför just det djuret?
19. Om du är ledsen/glad/arg brukar du vända dig till djuret?
  - Varför gör du det?
  - Hur hjälper djuret dig?
20. Be barnet skriva ner de fem viktigaste relationerna på ett papper med numrerade rader: 1-5.

Bilaga 3: Föräldraenkäten

GÖTEBORGS UNIVERSITET

IPD – Institutionen för Pedagogik och Didaktik

Enkät till föräldrar och/eller vårdnadshavare

Hej!

Vi är två lärarstudenter som skriver ett examensarbete vars syfte är att undersöka sällskapsdjurs eventuella påverkan på barns sociala lärande och utveckling.

Med hänvisning till ”*Manimalisrapporten*” (2005), står begreppet ”sällskapsdjur” för: katter, hundar, hästar, kaniner, hamstrar, marsvin, burfåglar, akvariefiskar, kräldjur och frettar. Yrkeshundar såsom polishundar, ledarhundar och narkotikahundar omfattas också. I begreppet ingår däremot inte djur som fötts upp för att användas i djurförsök, och inte heller hästar som tävlar i trav eller galopp.

Då vi har frågor som talar om barnens uppfattning om att djur har känslor, vill vi klargöra att vi förutsätter att sällskapsdjur har känslor.

Ingen förälder/vårdnadshavare kommer att nämnas vid namn i vårt examensarbete. Det är endast resultatet av undersökningen vi är intresserade av.

Vänligen svara så utförligt som möjligt på frågorna och lämna in enkäten till klasslärare så snart ni kan, dock senast 8 maj. Om ni inte får plats med att skriva svar på de rader som finns, använd gärna papprets baksida. Har ni några frågor eller funderingar, kontakta oss gärna.

Med vänlig hälsning,

Alejandra & Hanna

Alejandra Ekberg: ladyzalv@hotmail.com Mobil. 0738 113 333

Hanna Adielsson: hadielsson@yahoo.se Mobil. 0768 061 065

Barn & Djur

1. Vilka/vilket sällskapsdjur har ni hemma?

2. Vad brukar ert barn göra med familjens sällskapsdjur?

3. När (vilken tid på dygnet) brukar ert barn vara med sällskapsdjuret/sällskapsdjuren?

4. Vilket/vilka ansvar har ert barn gentemot sällskapsdjuret/djuren?
  - Har barnen några sysslor rörande ert/era sällskapsdjur som de ansvarar för?
 Ja   Nej
  - **Om ja**, vilka sysslor rör det sig om?

  - **Om nej**, beskriv motivet varför barnen inte är delaktiga i ansvaret av någon syssla rörande sällskapsdjuret.

5. Hade ni föräldrar/vårdnadshavare sällskapsdjur i hemmet som barn? Ja   Nej
  - **Om ja**, vilket/vilka?

6. Träffar ert barn något/några sällskapsdjur utanför hemmet? Ja   Nej
  - Vilket/vilka djur i så fall?
  - Hur ofta träffar barnet de djuren?
  - Var träffar de djuren?
  - Vad brukar ert barn göra med sällskapsdjur utanför hemmet?

GÖTEBORGS UNIVERSITET

IPD – Institutionen för Pedagogik och Didaktik

7. Hade ni sällskapsdjur när ert barn föddes? Ja Nej
- Vilka djur hade ni?
8. Om nej, vem i familjen ville skaffa sällskapsdjur?
- Vem i familjen bestämde att ni skulle skaffa sällskapsdjur?
  - Berätta mer om era tankar om varför ni skaffade sällskapsdjur?
9. Om ni inte alltid har haft sällskapsdjur i familjen: Märker ni någon skillnad på hur ert barn tar kontakt med andra barn före och efter ni skaffade sällskapsdjur?
10. Hur tror ni att familjens sällskapsdjur har påverkat ert barn?
11. Tror du att ditt barn förstår att sällskapsdjur kan ha känslor? Ja Nej
- På vilket sätt visar barnen detta i så fall?
12. Pratar ert barn med ert/era sällskapsdjur? Ja Nej
- Beskriv vad de kan prata om.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

IPD – Institutionen för Pedagogik och Didaktik

13. Om det händer något roligt i skolan, vem i hemmet tror ni att ert barn först skulle berätta det för?

- Om det händer något tråkigt i skolan, vem i hemmet tror ni att ert barn först skulle berätta det för?

14. Brukar ert barn ty sig till ert/era sällskapsdjur när barnen är ledsna?

 Ja Nej

15. Anser ni att sällskapsdjur kan ha en stödjande funktion för barnen?

 Ja Nej

- Om ja, ge exempel på hur.

16. Brukar ert barn ty sig till ert/era sällskapsdjur när barnen är glada?

 Ja Nej

17. Vilka fem relationer tror du att ditt barn tycker är viktigast för dem?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

18. Anser ni att ert barn har lätt för att ta kontakt med nya barn?

 Ja Nej

19. Anser du att skolan borde använda sällskapsdjur i verksamheten?

 Ja Nej

Om ja, har du några förslag på hur det skulle kunna gå till?

20. Övriga kommentarer:

Tack för din medverkan!

Namn (frivilligt):.....